TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO JOPPI

Manoscritto n. **J_MSS_0349**

I manoscritti che compongono compongono il fondo, assieme alle migliaia di testi a stampa - compresi rari incunaboli e cinquecentine - il Fondo Joppi, sono quasi esclusivamente di interesse friulano. La raccolta si è formata nell'arco di una sessantina di anni grazie alle ricerche di Vincenzo ed Antonio Joppi.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine - Inventario dei manoscritti del Fondo Joppi
https://www.techeudine.it/fondo-joppi
https://www.sbhu.it/

Documenti

sulla Basilica di Aquileja.

Spediti dal Dr V. Joppi al Prof. Alberto Puschi 15 Aprile 189[illegible]
ed ora (1896) restituiti —

XV

VI.

Documenti. I

1494, 9 Aprile. Aquileja. Il Capitolo d'Aquileja accoglie la domanda di far stampare un Messale in Augusta. I. 37

Licentia imprimendi Missalia secundum ritum S. Aquilegen. Ecclesie.

1494, die mercurii IX mensis Aprilis. Congregato Capitulo in sacristia (S. Aquilegiensis Ecclesie) post vesperas more solito, in quo fuerunt Rev. D. Doimus Decanus, Philippus, Antonius, Franciscus et Daniel Bidernuttius omnes Canonici etc. Ibique personaliter constitutus D. Paulus Sanctoninus Cancellarius patriarchalis sedis Aquileiensis ad infrascripta ut asseruit specialiter deputatus per venerabilem virum D. Osvaldum de Villaco Aquileiensis Diocesis, eius nomine exposuit et narravit qualiter idem D. Osvaldus zelo pie devotionis accensus et tamquam bonus subditus dicte patriarchalis sedis …

Documenti sulla liturgia di Aquileja e sulla Basilica
Di stampe colle relative studi di Vin.° Joppi nei Periodici di Trieste (Archeografo) e dell'Istria (Provincia) etc.

349

Joppi

… omittunt non sine lesione proprie conscientie … dictus D. Paulus pro parte ipsius D. Osvaldi et sui supplicavit prefatis reverendis D. Decano, Canonicis et Capitulo dignarentur pro comuni bono et salute sacerdotum prefate Diocesis annuere ipsis et huiusmodi pium desiderium eorum bona licentia et auctoritate valeant adimplere et executioni mandare.

Ginnasio

EGISTRO GE

Anno 189

XV
23

VI.

1494, 9 Aprile. Aquileja. Il Capitolo d'Aquileja accoglie la domanda di far stampare un Messale in Augusta.

Documenti: I

Doc. I

I.

37

Licentia imprimendi Missalia secundum ritum S. Aquilegensis Ecclesie.

1494, die mercurii IX mensis Aprilis. Congregato Capitulo in sacristia (S. Aquilegensis Ecclesie) post vesperas more solito, in quo fuerunt Rev. D. Doimus Decanus, Philippus, Antonius, Franciscus et Daniel Bidernutius omnes Canonici etc. Ubique personaliter constitutus D. Paulus Sanctonimus Cancellarius patriarchalis sedis Aquileiensis ad infrascripta ut asseruit specialiter destinatus per venerabilem virum D. Obaldum de Villaco Aquileiensis Diocesis, eius nomine exposuit et narravit qualiter idem D. Obaldus zelo pie devotionis accensus et tanquam bonus subditus dicte patriarchalis sedis proposuit animo una cum quodam eius socio cive Auguste civitatis artis impressorie peritissimo, eorum expensis imprimi facere in civitate Augusta predicta saltem usque ad quingenta volumina librorum missalium secundum rubricam sancte Ecclesie Aquileiensis, ut omnes et singuli presbiteri beneficiati et alii in Aquileiensi Diocesi residentes valeant ut tenent missas celebrare secundum modum et ritum prefate Ecclesie, qui in presentiarum ex ipsorum librorum defectu, quorum magna paucitas reperitur, celebrationem ipsam omittunt non sine lesione proprie conscientie. Et propterea dictus D. Paulus pro parte ipsius D. Obaldi et socii supplicavit prefatis reverendis D. Decano, Canonicis et Capitulo dignarentur pro comuni bono et salute sacerdotum prefate Diocesis annuere ipsis et huiusmodi pium desiderium cum eorum bona licentia et auctoritate valeant adimplere et executioni mandare.

instans preterea dicto nomine subinde per supreverendas decerni et declarari sua capitulari auctoritate, qua sede vacante in presentiarum funguntur quod quam primum dictum impressionis opus extiterit per ipsos D. Osualdum et socium ad debitum et optatum finem perductum, omnes et singuli sacerdotes curati et alii beneficia ecclesiastica obtinentes in prefata Aquileiensi Dioc. saltem extra Patriam Forijulii teneantur et debeant in eorum ecclesiis et capellis habere unum ex dictis libris missalibus per eos impressis si non habent et secundum illum postea celebrare missas iuxta ritum prefate Ecclesie Aquileiensis et ad hoc servandum opportunis remediis compellantur quorum librorum emptionem facere sint obligati pro precio et taxa que per dictum reverendum Capitulum vel per rev.mum D. Patriarcham futurum, consideratis considerandis posita et facta fuerit.

Qui D. Decanus, Canonici et Capitulum intellecta instantia per dictum D. Paulum dicto nomine ut supra facta et super ea habita diligenti consideratione et tractatu, animadvertentes premissa omnia cedere in magnum decus et ornamentum prefatorum sancte sedis et Ecclesie Aquileiensis nec non ad salutem et devotionem tam sacerdotum quam populorum in prefata Dioc. degentium et ceteris omnibus attendendis et discutiendis exquisite attentis et discussis, unanimi consensu

dante et presente etiam ipso D. Decano votum pro venerando patre D. Francisco Ottaco canonico aquileiensi absente ibi in hac re et causa delegatum propriis litteris et accedente consilio, consensu et voluntate reverendi D. Jacobi de Marano Arcidyaconi eiusdem Ecclesie ut per ipsius litteras clare patet: deliberaverunt ipsi D. Osvaldo et sociis plenam et omnimodam licentiam supra premissis ut supra petitam cum omni favore dandam fore et ita ex tunc auctoritate predicta ordinaria qua dicta sede vacante fruguntur, dederunt, concesserunt et tribuerunt. Decernentes insuper, quod consumato opere impressionis dictorum librorum missalium, omnes et singuli sacerdotes, curati et capellani seu alias beneficiati in prefata Diocesi extra Patriam Fori Julii, ut premittitur, ubicumque existentes missas celebrantes, teneantur sub pena arbitrii ipsius reverendi Capituli Aquileiensis seu prelibati rev.mi D. Patriarche futuri in posterum contra inobedientes fulminanda si non habent unum, pro qualibet ecclesia seu beneficio ex dictis libris missalibus sic impressis emere et recipere precio et foro ut supra taxando et consequenter cum eo missas celebrare iuxta ritum et ordinem in eo descriptum. Quorum librorum provisionem ipsi beneficiati facere teneantur saltem infra terminum sex mensium a die publicationis presentis decreti computandorum.

Delib. Capit. Aquil. Vol. II, pag. 30. (Arch. Capit. Udine)

XV
23

~~II~~ 1350. 12 Genn.° A. ~~III~~ IV. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... pinto

~~II.~~ V.

1495, 2 Gennajo. Udine. Il Patriarca d'Aquileja Nicolò Donato nomina una commissione per fissare il prezzo del Messale Aquilejese nuovamente stampato, ~~[illegible]~~ (Latini)

39

Die veneris ~~II~~ Januarii 1495, ind. XIII. In camera cubiculari solite audientie Rev.^mi Domini D. Patriarche, presentibus venerabilibus Dominis Tadeo de Calephiis plebano S. Marie de Maserata Dioc. Patavine et Federico de Federiciis clerico et cive Tarvisino ambobus decretorum doctoribus et domino presbitero Johanne Fasolo Veneto beneficiato in Ecclesia S. Barnabe inclite Civitatis Venetiarum omnibus tribus testibus idoneis notis ad hec rogatis et specialiter adhibitis et aliis.

Ibique coram Reverendissimo in Christo Patre et DD. Nicolao Donato miseratione divina Patriarcha Aquilegensi dignissimo comparentes reverendi patres D. Jacobus de Mariano canonicus et archidiaconus S. Aquilegensis Ecclesie ac D. Antonius de Susannis etiam canonicus Aquilegensis ad hoc de commissione speciali, ut asseruerunt mi Reverendi Capituli Aquilegensis destinati et deputati, exposuerunt, quod de anno proxime decurso et die nona mensis Aprilis, quo tempore patriarchalis sedes vacabat, ex deliberatione et decreto eiusdem Capituli fuit data concessa et attributa licentia et facultas venerabili D. Obaldo Spetel de Villaco presbitero Aquilegensis diocesis, pro decore prefate S. Ecclesie Aquilegensis et pro commodo et salute sacerdotum eiusdem diocesis, ut posset cum quodam eius socio impressorie

... 43 / et omni / re dioc. / sunt / num / ut fine / it plus / secundar / tati / in una / habetur / ms. VII. / roppo / ne ec / nopol. / i. / ngla. / iv / cotti / tito / les / us / um / van / imri / ician / a / xu / e / lingue / ...

artis perito cive Auguste Civitatis imprimi facere eorum
sumptibus et impensa saltem usque ad quingenta videlicet
500 volumina Librorum Missalium secundum rubricam
dicte Aquilegensis Ecclesie, quorum prius in ipsa diocesi magnus
admodum defectus habebatur, et sic multi errores in missis cele-
brandis committebantur, quum in hoc non servaretur ordo
et obligatio iuxta quam Sacerdotes predicti celebrare tenentur;
Cui etiam D. Oswaldo a prefato Reverendo Capitulo promissio
facta extitit, quamprimum dicta missalia essent impressa,
quod supra illis fieret certa moderata taxatio pro quanto
precio unumquodque eorum vendi deberet, daretque eidem
mandatum et edictum penale ad omnes et singulos presbiteros
curatos et beneficiatos dicte diocesis saltem extra Patriam Fori Julii
existentes qui obligati essent dicta messalia emere, qui ea
prius non haberent pro precio prefinito et taxato. Et quoniam,
ut prefati D. Jacobus et Antonius dixerunt, D. Oswaldus in
presentiarum ad prefatum Rev. Capitulum reversus exposuit
impressionem predictorum missalium perfectam et consumatam
esse ac institit eidem et socio promissa servari; idcirco ipsi
nomine prefati sui Capituli ac predictorum D. Oswaldi
et socii institerunt et supplicaverint prelibato Rev.mo

D. Patriarche dignaretur pro honore et commodo dicte S. Ecclesie Aquilegensis ac subditorum eius promissionem ut supra a dicto Capitulo pie et salubriter factam eidem D. Osvaldo et socio adimplere, et ex consequenti taxationem de dictis missalibus faciendam aliquibus probis et peritis viris committere ac deinde taxatione ipsa facta Edictum et Mandatum desuper opportunum ad ipsos Curatos presbiteros et alios clericos beneficiatos dicte diocesis decernere. Qui Rev.mus D. Nicolaus Patriarcha auditis premissis ac super eis matura deliberatione et consideratione perhabitis, supplicationi predicte annuens utpote iuste et honeste, auctoritate sua ordinaria in taxatores dictorum missalium Legit assumpsit et deputavit reverendos patres D. Franciscum de Ottacho decretorum doctorem et D. Petrum Budeganum canonicos ac presbiterum Johannem de S. Foca mansionarium dicte Ecclesie Aquilegensis, quibus taxationem ipsam consideratis diligenter omnibus considerandis faciendam comisit et delegavit, ita tamen quod si omnes in ea facienda interesse non poterunt, fieri et legitime expediri possit per duos eorum tantum, decernens ex nunc cum primum taxatio ipsa facta extiterit Mandatum et Edictum ad omnes presbiteros curatos et beneficiatos dicte Diocesis saltem extra Patriam

Fori Julii qui dicta missalia non habent, ut ipsa noviter impressa pro taxato precio emere et ~~[illegible]~~ accipere debeant.

Acta Civilia Vol. 47, p. 25 t. Arch. Patr.le Udine.

XV
25

VI.

1350. 12 Gen.° A. IV. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... dipinto

III

41

1495, 14 Febbrajo. Udine. Nicolò Donato Patriarca d'Aquileja ordina al clero oltramontano della sua diocesi di provvedersi del messale nuovamente stampato del quale fissa il prezzo accordando indulgenze ai compratori

Nicolaus Donato miseratione divina Patriarcha Aquilegiensis Universis et singulis Sacerdotibus Presbiteris Cappellanis Altaristis et Clericis per nostram Aquilegensem Diocesim ubivis beneficiatis necnon victricis quarumcunque tam parrochialium quam filialium Ecclesiarum, Cappellarum seu Altarium extra Patriam Fori Julii quibus he nostre littere diriguntur salutem in Domino et sincere dilectionis affectum. Cum superioribus et retroactis temporibus immanissimi Turci christiani nominis ac religionis hostes non semel sed pluries ad civitates, oppida, villas et loca prefate nostre diocesis varias ac diversas excursiones habuerint et loca ipsa et ecclesias libris, codicibus et aliis ornamentis spoliaverint ita ut magnus absque fere defectus et carentia librorum missalium haberetur neque divinorum celebratio nisi in confuso et ambiguo et consequenter cum errore fieri et expediri posset: hinc est quod venerabiles viri D. Decanus, Canonici et Capitulum nostre Sancte Aquilegensis Ecclesie tunc sede vacante, cupientes eiusmodi deffectui et erroribus provida circumspectione occurrere communi decreto statuerunt ut venerabilis presbiter Oswaldus Spetel de Villaco de ipsorum licentia cum quodam alio eius socio cive Augustae civitatis impressorie artis perito usque ad quingenta

librorum missalium volumina secundum rubricam prefate
nostre Ecclesie Aquilegensis pro communi commodo sub=
ditorum dicte nostre diocesis ecclesiarumque ipsarum decore
imprimi et exarari diligenter faceret et curaret et sic idem
presbiter Oswaldus et socius provinciam eis iniunctam ad optatum
exitum pervigili studio deduxerunt ut nobis aptissime constat
et quum decursis diebus ab estimatoribus per nos ad id specia=
liter deputatos dictorum librorum missalium optimis caracte=
ribus impressorum precium taxatum extitit ut pro uno quoque
eorum antedicti presb. Oswaldus et socius habere et consequi
possint ab eis qui emerint si missale ipsum fuerit cumpa=
ginatum asseribusque et corio rubro seu alterius coloris coo=
pertum et laminis sive angulis aurichalceis munitum usque ad
summam librarum viginti trium monete venete seu alterius
usualis et currentis, si vero non fuerit ligatum vel cumpa=
ginatum habere possint libras decem et octo et non ultra:
ideirco attendentes quod huiusmodi libri secundum dictam rubri=
cam Aquilegensem sunt in qualibet ecclesia dicte nostre diocesis si alias
non habent per maxime necessarii cum sine eis divinus perage
cultus minime possit et si in aliis alterius rubrice missalibus

missarum solemnia celebratur debito unicuique incumbenti
non fit satis, harum serie vos omnes supradictos et quemlibet
vestrum in solidum paterno et benigno affectu monemus
et excitamus et in virtute sanctae obedientiae quod sic fieri servari
et omnino adimpleri ortamur quod quilibet vestrum pro
sua ecclesia vel capella quae talibus libris careat saltem
unum ex ipsis noviter impressis pro dicto precio superius expresso
atque taxato expensis tamen introituum earum quidem
ecclesiarum recipere et emere debeat atque procuret. Ut
autem promptius ac liberius id facere possitis ultra
eternam retributionem quam a Deo optimo maximo eius-
que sanctissima Genitrice Virgine Maria recepturi estis
de ipsius omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri
et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi omnibus
et singulis vestrum quod aliquod ex ipsis missalibus nuper
impressis emerit vel cum eo quotidie missa celebraverint,
nos Nicolaus Patriarcha prefatus quadraginta dies de iniunctis
penitentiis misericorditer in domino relaxamus in quorum
omnium fidem et testimonium premissorum has patentes litteras

scribi fecimus et nostri rotundi sigilli impressione jussimus communiri. Data (Utini) in domibus residentie nostre die 14 Februarii 1495.

Acta civilia vol. 16, pag. 59. Arch. Patr.le Udine

XV
25

VI.

1350. 12 Gen.° Avignone. IV. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... di Aquileja dipinto

~~...~~ V.

1569, 14 Ottobre Udine. Editto del Vicario Patriarcale d'Aquileja

al Clero ... l'intend...

1494. Prefazione dell'arcidiacono d'Aquileja Giacomo IV. Gordiano alla I edizione del Messale Aquilejese. 43

E tsi sacrosanctam Romanam ecclesiam in his que sunt fidei sequi oportet. et om-
no tenetur ea que ipsa et tenet et docet: diversas tamen consuetudines pro more diver-
sarum ecclesiarum in missis ac divinis cete-/ris celebrandis amplecti par esse: sicut
sanctorum patrum doctrinis prorsus sancitur. Hoc Gregorius Augustino/Anglorum
Episcopo scribens confirmat in hec verba: videlicet Mihi (inquit) placet ut sive
in romana: sive Gal/liarum: seu in qualibet ecclesia aliquid invenisti. quod plus
omnipotenti deo possit placere: sollicite eligas. Nam (ut inquit doctor sanctus secunda)
secunde. q. xciij. diverse consuetudines ecclesie in cultu divino in nullo veritati
repugnant. Et ideo sunt servande: preterireque illas illicitum esse. Non enim in una
fide officit in dei ~~ecclesia~~ ecclesia diversitas talium: quemadmodum habetur
in canone de trina. de con. dis. iiij. et late in concilio Toletano. c. de his. xij.
dis. c. Cavetur. Etenim ibi traditur. sic. Placuit sancto concilio: ut Metropo-
litane sedis auctori/tate coacti uniuscuiusque provincie cives rectoresque ec-
clesiarum unum eundemque in psallendo teneant mo-/dum: quem a Metropoli-
tana sede cognoverint institutum neque ab ipsa in huiusmodi disiungi.
Premis-/sorum ratio efficax est apostoli sententia solidiore deprompta.
Ad hebreos. xiij. Ne quis circumferatur omni ven/to doctrine. Aliquid
in. c. Nolite. xj. di. Secutus proinde pium studium viri spectabilis ac decoti
Ioannis/Osualdi Augustensis. qui modo imprimendis missalibus libris ex institu-
tis saluberrimis ac ordinariis ru/bricis sancte Aquileyensis ecclesie prorsus
incumbit: ego Iacobus Gordianus Marianensis eiusdem humilis archidiaconus
et canonicus ea cum charitate ut supra digessi ne quis sacrorum canonum
in eo forsassis vel transgressor vel omissionis reus deprehendatur: qui de ignoran-
tie cecitate queat clyppeum excusationis deinceps protendere: quod in divini
missis vel ceteris sacrum et perpetuum rituum hunc intra Aquileyensem provinciam
non sequatur. Et profecto de temeritate corripiendus esset: qui patrum decreta
non servat. xx. di. c. Si decreta. Accedit preterea quia qui in aditis au-
gusti ac celeberrimi templi Aquileyensis versatus: ibi ~~...~~ ab ipsa pe-/ne
infantia coalui lacte sane materno educatus eiusdem ecclesie sancte: rudimentaque
prima imbibens in/ipsa: nunc demum in senium vergens non debui deesse tanto

sentis fecimus et nostri rotundi sigilli impressione daffiximus

Qualis nostri de ipsa amplissima Metropoli / optime concepto sermone . Imperio-
sior mihi etiam vis et auctoritas cetus venerabilium patrum canonicorum /
ito incumbit effecitque omnino : quibus refragari non licuit. Ut igitur se-
cularia maxime omittamus : cum his / tantum plane colloquium commiscentes
qui spirituali iocunditate communicationis et fractionis panis in domino in-
sistunt : hortamur : ne tante sedis postthabeant decreta : ne ecclesie dona
contemnant que ab ipso apostolorum principe Petro eiusdem in baptismate
filio Marco euangelista sublimi precio (M. Fuco) in xpo fundamenta sacra
loca - / uit : que sanctorum deinde quamplurimorum effuso pro fide ~~cruore~~ cruore
bene impactis parietibus qui non veterascunt : / Adhuc deuotione maxima conflu-
entium populorum vere petre que xps est firmitati innixa subsistit : He-
reticorum terror Hieronymus in explanatione sacri symboli gloriatur se de-
fide illum ordinem seque quem in / Aquileyensi ecclesia lauacro gratie suscepit.
Ruffinus presbyter noster non minima portio doctorum qui / de transferendo de
greco in latinum elegans ingenium habuit : hoc idem de ipsa ecclesia canta :
deque se - / ipso dicit quod ~~Hiero~~ Hieronymus . Longum esset huius patriarcha-
lis eminentissime sedis : ecclesieue sanctissi / me prerogativas attingere :
Et illustrioris quondam ciuitatis retro triumphos : primordia cuius ab
Roma - / nis rerum dominis ideo ibi sunt iacta : ut illa barbaris incumben-
tibus opponeretur : successus deinde faustos cum / in coloniam latinam deduc-
ta nobilitatem liberam : conspicuos senatores : reuerendos flamines : insi-
gnes sacer / dotes habuit : purpura ac sceptro clara : quando ingentis feli-
citatis sue gloria Maximianum Constantinumque augustos lautius excipit :
cum amoris coniunctione maxima filiam imperatori in ea imperator collo-
cat. Quando / Theodosium attollit : Maximum ~~[illegible]~~ deijcit : dispoliat :
mactat ; et cum Juliam ex Tybero (sic) fecundam Augusti filiam /
plurimum veneratur. Inque lachrymas pium lectorem ~~[illegible]~~ pertraheret,

XV / 23

VI.

1350. 12 Gen.° Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

IV.

V.

1569, 14 Ottobre. Udine. Editto del Vicario Patriarcale d'Aquileja al Clero per l'introduzione ed uso del Breviario Rom...

ft Atile in eam truculentiam percen-/serem. Si quo modo atriuit Gothus, Hunnus rapuit: Alanus hisce plurima abstulit. Quemadmodum etate nostra Turcus conatus celesti beneficio non prevaluit. Esto aliquando Syri Tiis nensis vaticinio obnoxia iacuerit et / sit ~~excid~~ excidium passa. Inesto ~~tantum~~ tamen precordiis mortalium reverentia summa: petunt ecclesiam hanc agmina deo de-/vota: gens sancta: populus acquisitionis. Hic diluere peccata: hic piare flagitia optimum putant. Per-/sistat etiam nunc nec minor quam prius populorum studiosa devotio: peregrinorum frequentatus accessu: hec sius in provinciales latissima ditio: et in alias atque alias ista sa: civitas nostra adhuc longe coruscat. Intra huius limites et mensuram sunt civitates: sunt oppida: sunt castella: et hec hodie Aquileyam est cient pa-/riter: non murorum tantum ambitus veternorum. Virginum beatissime Marie dicatur: patronos alios atque / alios sortita qui apud deum in celestibus interpellant. Hermagoram precipuum cum suo Fortunato: ~~Hermogenem et Anicios / ipsos~~ Hel-/larum: Tacianum: Largum: Largium: Dionysium: Felicem: item et Fortunatum: Hermogenem et Anicios / ipsos: Cantium: Cantianum: Cantianillam de genere Carini imperatoris. Quirinum philippi senioris / filium qui utriusque pannonie rex ex Romanis impe ratoribus primus Xpi fidem admisit. Virgunculas / deo sacram Eufemiam Dorotheam Teclam Herasmam in dei ecclesia primitiua et pro se nec martyrum primas: alios quamplurimos pariter qui in sacre dormitionis thoro in ecclesia ipsa sanctuario venerabi-/li reconduntur. Erit igitur deo omnipotenti acceptus: quisquis tot sanctorum eius et in spiritu sancto patrum re-/verendissimorum documenta secutus in divinis precipuus cul tor extiterit. Institutane sancta Aquilegensis / ecclesie, cuius fuerit non segnis sectator: meditaturus novissima ~~dic~~ de via mortalitatis viator indefessus / prosperum iter faciens ad celestia pretore domino salutarum bonorum

scribi fecimus et nostri rotundi sigilli impressione muniri

XV
23

VI.

1350. 12 Genn.° Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

IV.

V.

1569, 14 Ottobre Udine. Editto del Vicario Patriarcale d'Aquileja al Clero per l'introduzione ed uso del Breviario Romano.

Jacobus Maracius Veronensis J. U. D. S. Sedis Apostolicæ Acolytus et Prothonotarius et in Patriarchatu et Dioc. Aquilegensi Ill.mi et Rev.mi D.D. Joannis Grimani miseratione divina Patriarchæ et Principis Aquileiæ dignissimi in spiritualibus Vicarius Generalis, Universis et singulis Dominis Abbatibus, Decanis, Præpositis, Capitulis, Presbiteris, Clericis, Beneficiatis et aliis quibuscumque utriusque sexus quibus divinum Officium Breviarium nuncupatum in choro vel extra recitandi per Diocesim Aquileiensem onus incumbit salutem et nostris imo verius appostolicis firmiter obedire mandatis.

Cum Sanctissimus Dominus noster D. Pius Pontifex Maximus divinum officium ac Breviarium præteritis temporibus iniuria corruptum et immutatum ad formulam antiquæ et probatæ persimilem ex Sacri Tridentini Concilii Decreto redigi curaverit, hocque ita redactum, suppressis ac prohibitis aliis, quæ ducentis ab hinc annis diacepta fuere, ab omnibus qui divinum officium recitare tenentur tam in choro quam extra appositis poenis hac in re a sacris sanctionibus constitutis dici et recitari ac eius præscripto psalli mandaverit, insseritque, ut omnes Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi et ceteri Ecclesiarum Prelati id Breviarium in eorum Ecclesiis, Monasteriis, Conventibus, Diocesibus et locis introducant et tam in choro quam extra ab omnibus presbiteris et clericis tam secularibus quam regularibus utriusque sexus nec non militibus et exemptis, quibus officium et Breviarium dicendi et recitandi onus incumbit dici et recitari et ex eius formula psalli curent.

Nos volentes Sanctitatis suae iussis prompte et reverenter, ut tenemur, parere, cum tot iam Breviaria impressa esse et publice vendi intellexerimus, ut facile eorum copia haberi possit, vos omnes et singulos supranominatos paterne requirimus et monemus, vobisque sub poenis et censuris praedictis districte praecipiendo mandamus ut Sanctitatis suae iussis parentes, id quod Ill.mus et Rev.mus D. Patriarcha noster usque pluribus abhinc mensibus facimus Breviarium praedictum ad antiquam psallendi formulam redactum saltem prima proxima Dominica Adventus tam in choro quam extra devote ac pie dicere instituatis atque inde perseveretis, dimissis quibuscumque aliis Breviariis et alio quocumque orandi et psallendi ritu a Sanctitate sua improbatis prout latius in eius bulla data Romae apud S. Petrum anno incarnationis dominicae MDLXVIII. VI idus Julii Pontificatus sui anno III. [illegible] In quorum fidem etc.

Datum Utini die 14 Octobris 1569.

Vol. 46 Fasc. V Mandata p. 38 Arch. Patr.le Udine.

XV
25.

VI.

1350 12 Cas.o A . l.. IV. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

VI.

1571, 13 Settembre. Udine. Editto del Vicario patriarcale al clero aquilejese per l'introduzione del Catechismo, Breviario e Messale romano. 46

Jacobus Maracius etc. in Patriarchatu et Dioecesi Aquilejensi etc. in spiritualibus Vicarius Generalis etc. ut supra etc.

Dilectis nobis in Christo fratribus nostris Abbatibus, Praepositis, Decanis, Capitulis, Archipresbiteris, Plebanis et aliis quibuscumque Ecclesiarum rectoribus et presbiteris Dioec. Aquileiensis salutem et nostris imo verius apostolicis firmiter obedire mandatis.

Cum Sanctissimus in Christo pater et Dominus noster D. Pius divina providentia Papa quintus ex Sacri Concilii Tridentini decreto Cathechismus pro necessaria Parochorum instructione, Breviarium pro debitis Deo precibus ac laudibus persolvendis ac Missale ei respondens pro Missa recte ac rite celebranda confici, emendari atque edi respective curaverit, mandaveritque Parochos Cathechismo et alios quoscumque Prelatos et presbiteros non aliis Breviariis et Missalibus, quam eius iussu editis posthac in toto christiano orbe in suis precibus recitandis et missa celebranda uti posse prout in eius patentibus litteris ante Cathechismum et Breviarium ac Missale impressis latissime patet: Nos qui quoad Cathechismum et Breviarium iussu Ill.mi et Rev.mi Domini Nostri litteris apostolicis ab omnibus obtemperari in Dioec. Aquileiensi mandavimus, volentes in omnibus, ut tenemur, mandatis apostolicis ac eiusdem Ill.mi et Rev.mi Domini Nostri parere vos omnes et singulos suprascriptos presentibus nostris monemus, vobisque districte precipiendo mandamus ut eidem SS. Domino Nostro, ut par est, parentes non alio posthac in Missa alta seu demissa voce celebrantes Missali quam emendato ac edito eius Sanctitatis iussu uti audeatis, nisi iuxta

limitationem et concessionem in dictis litteris apostolicis expressam, sub poenis ac iure statutis contra inobedientes S.mi Summi Pontificis et aliis arbitrio nostro pro modo culpae infligendis etc. In quorum fidem etc.
Utini, die Jovis XIII. mensis Septembris 1571.

Vol. 48, Fasc. V Mandata p. 36 Arch. Patr.le Udine.

XV
25

VI.

1350. 12 Genº. Aquileja. IV. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

VIII.

1594. 1 Ottobre. Udine. Ordine del Patriarca d'Aquileja al ... manda ai parrochi della dioc. d'Aquileja

VII.

1575. 8 luglio. Udine. Il Vicario generale Jacopo Maracco ~~ai parrochi~~ e specialmente di oltremonte ~~invia~~ esemplari di un libro Sacramentale stampato.

Jacobus Maracius Illustrissimi et Reverendissimi D.D. Johannis Grimani Patriarchae Aquileiensis in spiritualibus et temporalibus Vicarius Generalis nec non Canonicus Aquileiensis.

Universis et singulis Ecclesiarum rectoribus et animarum curatoribus per Dioecesim Aquileiensem et presertim in Provinciis Stiriae et Sauniae ac inferioris et superioris Carinthiae atque utriusque Carniolae constitutis salutem et sinceram in Domino charitatem. Significamus vobis nos precibus vestris inductos ne sacramenta ecclesiastica librorum defectu, ut saepe conquesti estis, populis vobis commissis ministrare impediamini denuo imprimi curasse libellum Agenda nuncupatum, quo sacramenta ecclesiastica ministrantur et sacra quaedam in Ecclesiis statutis temporibus iuxta morem antiquum Sanctae nostrae Aquileiensis Ecclesiae fiunt, a nonnullis etiam libris musicam accepimus, libellum diligenter legimus et multis in locis correximus, formamque matrimonii contrahendi ad decreta sacrosanctae Tridentinae Synodi aptavimus et ipsum a Joanne Baptista Sumasco impressum ut vestrae commoditati consuleremus Reverendo Archidiacono nostro Stiriae D. Polidoro de Montagnana a quo ipsum accipere possitis, vobis danda nonnulla exemplaria assignari curavimus. Quare vos hortamur a vobis et vestrum cuilibet in virtute sanctae obedientiae et sub excommunicationis poena mandantes ut ipsum quam primum ab eo accipiatis, et populis vestris ex praescripto a vobis optato sanctae nostrae

— Nell'originale dice Statis

Aquileiensis Ecclesie sacramenta ministrare et sacra in
ecclesiis vestris facere valeatis, offerentes nos paratos
semper vobis in omnibus obsequi et ad curam et salutem
animarum vobis commissarum ullo pacto pertinebunt
quas vobis plurimum in Domino commendamus. In quorum
fidem etc.
Datum Utini die 8 Julii 1575.

Arch. Patr.le in Udine. Vol. 52 Mandat. ad annum et diem.

XV
25

VI.

1350 12 ... Avignone: Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto
IV.

VIII.

1594. 1 Ottobre. Udine. Ordine del Patriarca d'Aquileja al suo Clero di attenersi al Calendario diocesano, premesso alla prima stampa di questo.

Franciscus Barbarus Patriarcha Aquileiensis etc. universo clero diocesis Aquileiensis. — Inter alia, quibus Dei cultus precipue nititur, primum est, ut ipsi Deo laudes, et obsecrationes ita persolvantur, ut nec rituum distans, et varia dissimilitudo, nec pro libito una in Diocesi suscepta sacrorum forma, que sit a ceteris aliena, nec impar quedam varietas inter eos appareat, qui coniunctione nature, et iure quodam sociali conglutinati sunt. Cum autem in Ecclesia nostra Metropolitana Aquileie Canonicarum horarum fuerit hactenus propria forma, in Collegiatis diocesis nostre inter se diversa, et cum ipsa Metropolitana minime consentiens, immo interdum a Sancta Ecclesia Romana alienior: sit vero adhuc in insignioribus Ecclesiis ritus quidam horarum Canonicarum inter se dissidens: in earum filiabus una in Civitate alius Matricis norme dissimilis, tum festis diebus, tum vigiliis Sanctorum indicendis, et celebrandis: unde confusio, sacrorum perturbatio, divini cultus ignoratio: tandem aliquando ad sancte Ecclesie Catholice Apostolice Romane normam, et regulam hec omnia redigere decrevimus: dedimus autem operam, ut libellum ederemus forma illius, qui passim Sanctorum Tabula inscribitur, quem volumus, seriose mandamus, et districte precipimus in horis canonicis recitandis unicuique et singulis sub poena peccati mortalis a prima Dominica proximi Adventus propositum esse: decernentes universitates, Collegia, et singulares Diocesis nostre personas horas Canonicas in Romano Breviario recitantes iuxta huiusmodi prescriptum dictas horas recitare teneri et de litteris facientes officio suo minime satisfacere. Quamvis . . . . . totus ordo sit ex rubricis Breviarii Romani, tamen in particularibus festorum dierum celebrationibus, et vigiliis a Metropolitane Ecclesie instituto, et ordine discedendum iis non putamini qui Matris dignitatem venerati, ab eius nutu fas esse non putant refugere, cuius spiritualis thesauri participes esse cupiunt.

Dat. Utini Cal. Octobris. M.D.XCIIII.

Calendar. fol. 2.

XV
23.

VI.

1350 12 ... Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

IV.

Documenti

1211, 9. Maggio. ...

IX.

1531, 1 Marzo. Aquileja. Editto del Capitolo, che i Mansionari della Chiesa d'Aquileja apprendano il canto fermo.

~~Delib. Capit. Aquil. Vol. VII, 87,~~ ~~Arch. Capit.~~ d'Udine.

Jacobus Nordius Episcopus Urbini Decanus, Canonici et Capitulum S. Aquileiensis Ecclesie, dilectis nobis in Christo omnibus et singulis dicte Ecclesie Mansionariis salutem in Domino et nostris huiusmodi firmiter obedire mandatis. Quum virtus omnis fere hac in re maxime versetur, que est in prospiciendo quicquid in quaque re rerum sincerumque sit, quid consentaneum cuique, quid consequens, ex quo quaeque gignantur, que cuique rei sit causa; ideo summa ope nos vigilare oportet, ne ex nimia animi nostri lenitate, humanitateque erga nos in prefata S. Aquileiensi Ecclesia cultus minuatur divinus, resque eo redigatur, ut nec magno etiam cum labore ipsius Ecclesie indemnitati providere valeamus, ex parva nam scintilla sepissime conflatur maximum incendium atque qui fuit parvus error in principio, fit in fine maximus. Idcirco volentes quantum possumus imminenti futuroque huius S. Ecclesie detrimento necessariis et opportunis occurrere remediis, ne de illa dici possit, quomodo sedet sola Civitas plena populo, facta est quasi vidua Domina gentium, vie Sion lugent eo quod non sit qui veniat ad solemnitatem, sacerdotes ejus gementes, ~~et~~ ipsa oppressa amaritudine, ne ut illa a qua plurima oppida et civitates longe lateque constructe Deo psallendi modum, diurni nocturnique officii ritum ac formam

subrepere, prelatorum patientia, clericorum divinis in ea officiis deputatorum ingratitudine onerisque sibi incumbentis ignoratione intabescat ac quasi rubore non mediocri suffusa sordere conspiciatur, harum serie quas per quemcunque iuratum nuncium in ipsa Ecclesia in loco patenti ad omnium notitiam volumus affigi, mandamus et precipimus vobis et cuilibet vestrum in virtute sancte obedientie nec non sub pena amittendi residentiam vestram sex mensium Capitulo applicanda, quatenus usque ad festum omnium sanctorum proxime futurum debeatis et quilibet vestrum debeat didicisse cantum firmum, ita ut bene et secure cantare sciatis et vestrum quilibet sciat ad iudicium boni et sufficientis magistri. Item in dicto termino et sub eadem pena discere debeatis et quilibet vestrum debeat ordinare officium secundum ritum et institutionem huius S. Ecclesie et horas canonicas iuxta ritum hactenus observatum discere et dicere. Qui vero his nostris tam saluberrimis mandatis et provisionibus non obedierit, prefato termino elapso sciat se ipso facto penam amissionis residentie sue sex mensium incurrisse, tamdiuque quotidianarum distributionum et omnis lucri interessentie emolumento careturum, quousque mandatis nostris huiusmodi factus obediens realiter et cum effectu, que volumus et mandamus adimpleverit et hec omnia ad beneplacitum nostrum. In quorum fidem etc. Datum in loco capitulari S. Aquileiensis Ecclesie die mercurii I. Martii 1531.

Presb. Candidus Cancellarius mandato scripsi

Delib. Capit. Aquil. VII. 89 Arch. Capit. di Udine.

VI.

1350 12 [illegible] Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca [illegible] chiesa di Aquileja dipinto

IV.

Documenti

1211, 9 Maggio. Fiumicello. Redditi e spese della Camera della Chiesa di Aquileja confermate dal patriarca Wolfkero

In nomine sancte et individue trinitatis. Anno nativitatis Domini nostri Jesu Christi Millesimo cc. xi Indicione quartadecima. Septimo Idus Maij apud Flumisellum. Iste sunt rationes Camere ecclesie Aquilegensis ordinate et confirmate per Reverendissimum in Christo patrem et Dominum dominum Wolfkerum Aquilegensem Patriarcham dignissimum.

Imprimis Gastaldio Utinensis dare singulis annis debet Camere libras. v. cere ad pondus Camere . . . . . libras. vii. ad pondus Aquilegense. Gastaldio de Percoto tantundem. Gastaldio Aquilegensis tantundem. Gastaldio de Fagania tantundem. Gastaldio Civitatensis tantundem. Gastaldio de Castro tantundem. Claviger de Aquilegia. xvii. libras cere ad pondus Aquilegense. Idem Claviger pro oblatione et quia subtracte fuerunt expense Camerario cum Patriarcha Civitatem Aquilegensem intrabat solvit. xv. staria frumenti. Item in festo sancte Lucie dare debet unam urnam vini et dimidiam quartariam cum lampades lavantur causa mittendi vinum illud in lampadibus. In nativitate Domini unam quartariam vini et in Cena Domini unam quartariam vini et in Resurrectione Domini unam quartariam et in ~~Dominica~~ palmarum Claviger Patriarche ad usus Canonicorum dare debet ramos de olivo. Johannes cum sociis pro uno manso in Orsarya dare debet. vii. libras cere. Hospitale vetus sancti Egidii in levata

~~[illegible]~~ Domini

solvit in Assumptione duas libras cere et unum denarium Aquile=
gensem. Hospitale de Volta tres libras cere. Hospitale de Susans duas
libras cere. Hospitale de Sacilo[1] unam libram cere. Ytta de Fulina
unam libram cere. Cunigundis de Glemona pro libertate mansi unam
libram incensi et unam libram cere[2]. Wichardus pro uno orto in Montono
unam libram cere. De hac cera predicta dare debet Thesaurarius cuilibet
canonico in purificatione Beate Virginis unum [cereum]. clericis autem
alicuius valoris qui Ecclesiam maiorem frequentant sicut est in
consuetudine antiqua illa die cuilibet datur unus cereus.
Officialibus cuilibet similiter, fabris, aurificibus, muratoribus.
pistoribus. magistris Ecclesie et illis qui faciunt bulgas[3]. illis
qui ad Ecclesiam maiorem ligna trahunt. scaldariis, molendi=
nario. mutario[4] et clavigero Aquilegensi cuilibet in prefata die
detur unus cereus. In Pascha resurrectionis det Thesaurarius duos
magnos cereos de eadem cera et statutis diebus debeat ferri ad
baptismum et per circulum anni candelas in Ecclesia omnes que
sunt necessarie. Mutarius vero dare debet omni anno in cenandum
tres fortonos pro balsamo in Ecclesia et libras XII. turis et pro
cereis qui ardent supra Altare duas marchas et dimidiam et pro Albis
monachorum dimidiam marcham et XII. funes ad trahendum cortinas

1) Gli ospizj di Volta, Sacile e Susans appartenevano ai Cavalieri di S. Giovanni di Gerusalemme.
2) Era una serva manomessa e donata alla Chiesa di Aquileja coll'obbligo di dare alla stessa annualmente una libbra d'incenso ed una di cera.
3) Cioè borse.
4) Quello che riscuoteva la muta cioè la gabella in Aquileja.

in quadragesima et cuilibet custodum datur a Camerario una de funibus supradictis. et omnes funes ad pulsandas campanas et plumbum ad omnes lampades et corrigias omnes ad ligandos libros et ad portandas claves Ecclesie et manutergia ad tergendas manus in capitulo et caldariam ad portandam aquam et tenendam in capitulo et omnes lampades in Ecclesia. Hec autem omnia Mutarius dare debet et teneatur.

Patriarcha dat omnes libros et campanas. Quidam Anglisanus pro una vinea dare debet in festo Sancti Hermacore unam quartariam musti. Camerarius vero vel eius vicarius cum Patriarcha ... Aquilegie omni sero tenetur cum custodibus ire ad ipsum portantes aquam benedictam et turribulum cum incenso et aspergere eum atque turrificare et Mutarius debet eis in illa hora magnam cuppam plenam boni vini propinare et insuper eis dare unum de cereis qui tenentur ante eundem Patriarcham et ille cereus est Camerarii (illo) sero. Cum autem Patriarcha moritur et cum successor eius primo Cameram intrat ad missam celebrandam vel ad preparandum se ad celebrandum vestimenta illius illa vice sint Camerarii et custodum. Cum vero Patriarcha Turrim ad pulsandam campanam ascendit, unum de

vestimentis eius monaci habere debent et XII. denarii quos dare debet Abbas de Ossiach sunt custodum. Camerarius potestatem habet monachos in maiori Ecclesia instituendi et destituendi. custodes constituendi et prebendas de ~~christe~~ xpegen... (sic) conferendi et ipse Camerarius est Plebanus totius Aquilegensis Civitatis et curam gubernationem et regimen animarum Plebis Deo dicate .... ..et in domino valeat gubernare tam ad ornatum Camere quam suis dispositioni et commodis pro parte disponendi Plebem de Pussot nuper dictus Dominus Patriarcha duxit feliciter sua largitione tradendam sicut in quodam privilegio super inde confecto in millesimo cc x. Indictione tertiadecima. Sexto Idus Decembris plenius continetur[1]. Quicumque habet Ecclesiam sancti Andree in Aquilegia habere debet curam a Camerario predicto. cura vero illa protenditur usque ad portam que dicitur porta sancti Andree sicut itur ad forum. Cimiterium vero est in dispositione Camerarii. Omnis thesaurus Ecclesie. libri. planete et omnia que de Camera exportantur quamdiu extra Cameram sunt in custodia debent esse custodum. Cum autem in Camera reportantur in custodia sunt Thesaurarii. Preterea custodes Ecclesie non teneantur sine eorum voluntate alicui Sacerdoti dare preparamenta nisi ad missas comunes.

1) Edito nell' Italia Sacra dell'Ughelli V. 49.

XV / 25

VI.

Avignone, Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

1350. 12 Genn.° Aquileja. IV.

III

Candele vero cum quibus Altaria cinguntur sive alia cinctoria antequam missa incipiatur sunt custodum. Que vero post missam cinguntur sunt Camerarii. Si vero infra missam cingantur illa dividere debet Camerarius cum custodibus. Missam vero parvam primam Camerarius vel eius vicarius cum custodibus celebrare debet. Omnes autem oblationes provenientes per circulum anni Camerarius cum custodibus dividere debet. Domus cum orto que est post Ecclesiam est Camere sicut antea fuit. Hospitale sancti Nicolai in levata dat annuatim unum bisancium vel quadraginta denarios Aquilegenses et pro Plebe de Camarcio unam urnam olei et unam libram incensi. Gastaldio de Marciliana dat pro uno molandino unam marcham pro qua emitur oleum. Bonettus de Carisacho unam urnam olei et unam quartariam pro uno molandino quod inter molandinum Patriarche et Azonis de Castello in festo sancte Lucie. In Aquilegia Pellegrinus pro una domo in Fossula que cum uno capite firmat in domo domini Iohannis versus orientem cum alio versus meridiem in flumine Civitatis et cum tertio capite in via publica duas libras incensi. Marcolinus de Fossula pro una domo iuxta supradictam domum que cum uno capite firmat in flumine Civitatis

versus meridiem. versus occidentem in domo supradicti domini Iohannis. versus septentrionem in via publica unam libram incensi in dominica palmarum. Rusticus pro una Statione iuxta Stacionem Pauli Boni cum uno capite firmat in curia per quam itur ad Ecclesiam sancti Iohannis versus orientem et in foro versus occidentem. XLIII denarios. Galangarius pro una Statione iuxta supradictam Stationem que firmat versus septentrionem in Statione Vitalis notarii. XL denarios. Item ipse Vitus pro una Statione iuxta supradictam Stationem que firmat usque septentrionem in Stationem Venture sartoris. XVI. denarios. Ventura sartor cum patre pro una Statione iuxta supraditam Stationem que cum uno latere firmat in Statione Monasterii versus septentrionem. XXXIII denarios. Iohannes Niger de Agello pro domibus que firmant in domibus Constancii cum curia et orto qui firmant versus orientem in via publica. versum meridiem in orto Nicolai beccharii. versus orientem in murum Civitatis. versus septentrionem in domibus Iohannis Rubei. XXXII. denarios. Iohannes pro domibus iuxta predictas domos que firmant contra septentrionem in domibus Nauruconi de Tertio. VI. denarios. Angelus pro uno orto in Rena qui cum uno capite firmat in Rena versus orientem, versus meridiem

XV
23.

VI.

Avignone: Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... chiesa di Aquileja dipinto

1350. 12 Gen.º Aquileja

IV.

III

in vinea Dominici versus occidentem in vinea Benedicti. versus septentrionem in terra dicti Angeli tres denarios. Francischuttus pro uno prato iuxta pratum Comitis libram unam incensi in festo sancti Andree. Pagetanus pro uno orto quiest iuxta Cimiterium sancti Andree contra septentrionem versus orientem in androna comuni. versus occidentem in domo Sipponis. v. denarios. Magnardus pro uno alio orto. XII. denarios in festo sancti Michaelis. Ceredonus pro una statione que firmat in via publica que vadit ad forum versus meridiem. versus occidentem in stacione domini Johannis. VIII. libras denariorum. Leonardus pro terra ultra flumen que cum uno capite firmat in prato Peponis versus orientem. versus meridiem in terra Gervasii. versus occidentem in Natissa flumine. versus septentrionem in terra Mnculi. VIII. denarios. Simeon de Janich solvit annuatim in Assumptione sancte Marie unum denarium pro libertate sua et suorum. Emigia de Glemona solvit in Nativitate Domini unum denarium pro libertate sua et suorum heredum. Item Bussyel ultra Lisoncium habet Camerarius pro duobus mansis sextaria duo frumenti. duo annone. duo milei et. VIII. denarios. In Janich pro duobus mansis. XII. sextaria frumenti. VIII. milei. X. annone et pro quolibet manso. VIII. denarios. tres galinas et. XXX ova. In Camartio inferiori pro uno manso. XXII. denarios. Item pro alio manso in eadem Villa. XII. libras denariorum.

Item pro tertio manso quatuor libras denariorum in Assumptione
sancte Marie. Dominus Johannes pro quadam domo que est in Fossula
in domibus suis denarios. XIIII quos habebat Fraternitas sancti Hermacore.
Petrus de Vinea pro uno orto ex illa ripa que firmat in via publica
per quam itur Beliniam versus orientem. ~~VI~~ denarios. In Utino mansus
quam tenet Johannes cum sociis suis unam urnam olei [et quatuor] ~~In Martignaco~~
sentaria frumenti. In Romanzacho mansus Badii cum sociis suis unam urnam
~~mansus Caposthi cum sociis suis dimidiam~~
olei. In Campoformio mansus Marci cum sociis suis ~~cum sociis suis~~ unam
urnam olei. In Martignaco mansus Caposthi cum sociis suis dimidiam
urnam olei. omnes enim qui solvunt oleum solvere debent in festo sancte
Lucie. In Argis apud Flumisellum Johannes Canciani pro uno manso
quatuor sextaria frumenti. quatuor milei. quatuor annone. VIII.
libras denariorum. duas urnas vini. tres galinas et. XXX. ova. Michael
tres sentaria frumenti. tres milei, tres annone. duas urnas vini. libras VI. de=
nariorum. duas galinas et. XX ova. Mauricius pro uno manso tres sentaria
frumenti quatuor milei, quatuor annone. duas urnas vini. denarios. XXXVI.
et tres galinas cum. XXX. ovis. Mansus Conasthi tres sentaria frumenti. tres
milei. tres annone. duas urnas vini. libras VI. denariorum. tres galinas et
ova XXX. Mansus Marengoni est pustota. Mansus Henrici est pu=
stota et solvebantur tantundem ut supra.
Acta tradita data et confirmata fuerunt omnia et singula supra=
scripta apud Flumisellum suprascriptis Millesimo et Indictione ac
VII. Idus Maij per prefatum Reverendissimum in Christo patrem et dominum

XV
25

VI.

II. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca

1350. 12 Genº. Aquileja IV. ... chiesa di Aquileja dipinto

III

Wolfkerum Aquilegensem Patriarcham dignissimum presente tunc Capitulo Aquilegense ac eciam presentibus venerabilibus viris Dominis Henrico Aquilegensi Archidiacono. Vernhardo Villacensi Archidiacono. Durengo Aquilegensi canonico Andrea sancti Felicis Decano. Wigando sancti Wolrici Preposito. Wolrico Suevo Aquilegensi canonico et aliis quampluribus Clericis et laicis fidedignis in multitudine copiosa ad predicta vocatis et rogatis.

+ Ego Herbuinus de Vinea Apostolica et Imperiali auctoritate notarius publicus predictorum ordinationi traditioni dacioni et confirmationi ac omnibus et singulis suprascriptis dum sic per prefatum Dominum Patriarcham fierent ~~in testimonium premissorum~~ una cum dicto Capitulo Aquilegensi ac testibus supradictis presens interfui et ea de mandato dicti Domini Patriarche publice scripsi et signum meum consuetum apposui in testimonium premissorum.

In Christi nomine Amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo CCC LXVIII. Indictione sexta. die duodecimo mensis Septembris In terra Utini Aquilegensis Diocesis in domo solite habitationis venerabilis viri D. Georgii de Tortis Decani Aquilegensis Reverendissimi in Christo patris D.D. Marquardi Dei gratia sancte sedis Aquilegensis Patriarche dignissimi Vicarii generalis et in qua comparuerunt predictus D. Georgius Vicarius et infrascriptus D. Ottobonus Decanus Ecclesie sancte Marie Civitatis Austrie dicte Aquilegensis Diocesis eciam in spiritualibus Vicarius generalis ac prefati D Georgii in predicto officio collega ad causas audiendas et pro iure reddendo sedere presentibus venerabilibus et honestis viris dominis, Matheo de Ravanis

de Regio canonico colegiato Eclesie Sancte Marie de Civitate Austrie
predicta. Johanne de Monticulis iuris utriusque perito dicti D. Patriarche
Aquilegensis in temporalibus Vicario generali. Michaele de Utino canonico
colegiate Eclesie sancte Marie de Utino. Johanne de Ravanis de
Regio dicti D. Mathei fratre et Gabriele q. Johannis de dicta Civitate
Austria diacono et aliis pluribus testibus ad hec vocatis et rogatis.
Ubique hoc et suprascriptum exemplum ex originali ac ex autentico
et publico Instrumento manu Melchiori publici apostolica et imperiali
auctoritate notarii scripto. non viciato. non cancelato nec in aliquo
seu parte suspecto sed omni prorsus vicio et suspicione carente per
me Jacobum notarium subscriptum sumptum iuxta et tenore dicti
publici Instrumenti coram venerabili viro D. Ottobono de Cerlta
Decano dicte colegiate Eclesie de Civitate Austria et prefati D. Pa=
triarche in spiritualibus Vicario generali ad banchum sue solite au=
dientie in loco predicto pro tribunali ad peticionem venerabilis viri
D. Bassani de Onago ibidem presentis infirmatum fuit et in eius
presencia per me Jacobum notarium ac Petrum de Fossanova. Nicolassium
q. Jacobi et Nicolaum Manini de Utino. Petrum de Bononia et Johannem
dictum Cottam de Medina subscriptos et publicos notarios diligenter cum
dicto publico et originali Instrumento ascultatum fuit et cum dictis
et infrascriptis notariis plene et fideliter ascultavi et cum ipse D. Ottobonus
Iudex et Vicarius cognoverit et viderit prout ibidem expresse asseruit.

XV
23

VI.

II … Avignone; Papa Innocenzo VI chiede al patriarca

1350. 12 Genn.º Aquileja. IV. … chiesa di Aquileja dipinto

III

hoc exemplum de verbo ad verbum cum dicto originali et autentico Instrumento per omnia concordare ut eidem exemplo tamquam originali de cetero adhibeatur plena fides prefati D. Patriarche et suam auctoritatem interposuit pariter et decretum.

Seguono le convalidazioni de cinque Notai sopranominati:

[Da pergamena nell'Arch. Capit. di Cividale, trascritta da V. Joppi]

XV
23

VI.

... Marzo. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... della città e chiesa di Aquileja dipinto

1350. 12 Genº. Aquileja – IV.

III

~~Documenti~~ II.

Processo per un in Butrio, gravato del ministero di lavorare nella chiesa e palazzo patriarcale di Aquileja.

~~Melioranza not. Arch. Not. Udine~~

A. D. MCCCXXIV. ind. VII. die V Martii. in Castro Utini supra patriarchali palacio, presentibus d. Bello qui fuit de Cumis et moratur in Utino, Daniele nepote Dñi Decani Aquilegensis, Barazato de Papia et aliis

Bonus filius qm. Mag.i Bonacursii marangonis qui fuit de villa Tressi constitutus in presencia Ven. viri d. Fr. Iohannis Abbatis Rosacensis Vicarii Dñi Patriarche et dicit quod fecerat dari primum terminum, secundum et tercium Nicolao q. Odorlici dicti Zani de Budrio qui quendam mansum situm in Budrio sibi assignatum per dictum quondam Odorlicum et sibi spectantem ratione ministerii quod habet a Dño Patriarcha, videlicet laborandi in Ecclesia Aquilegensi et in Palacio Dñi Patriarche in Aquilegia, quorum terminorum duos probavit per Thomadussium de Budrio Decanum Dñi Patriarche, qui Decanus etiam dixit quod dictus Mr. Bonus est caput et magister super omnes alios massarios qui habent de territorio ipsius Ministerii et tercium terminum probavit per Jacomucium preconem Dñi Patriarche in Budrio ibidem presentes. Et cum dictus Nicolaus non compareat secundum mandatum sibi factum ad diem hodiernam per dictum preconem, supradictus D. Vicarius mandavit Thomadussio Decano predicto quod ipsius Mag. Bonum induceret in tenutam Mansi predicti.

not. Melioranza. Arch. not. Udine.

VI.

... Marzo. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca ... della città e chiesa di Aquileja ...

1350. 12 Genº. Aquileja. IV.

III

... a pagare le 800 marche di ... in parte ...

Sancte Sedis Aquilegensis Dei gratia Patriarcha Bertrandus Universis et singulis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Prepositis, Archidiaconis, Plebanis et aliis ecclesiarum Rectoribus et Ministris Capitulis et Conventibus cuiuscumque ordinis et conditionis existant ceterisque personis ecclesiasticis seu eorum vicariis seu viccesgerentibus in civitate et diocesi aquilegensi constitutis ad quorum noticiam presentes pervenerint salutem in domino. Cum in nostra Synodo Civ. Austrie hodie celebrata per clerum nostrum Aquilegensem tam intrinsecum quam extrinsecum nemine discrepante firmatum extitit et provisum quod in amminiculum expensarum et omnium que anno ... passi sumus quod multis et diversis negociis que habet Aquilegensis ecclesia in Romana Curia expedire ac etiam pro Nunciis Apostolice Sedis qui per illas partes transeunt et reparatione Aquilegensis Ecclesie et Castrorum et Turrium eiusdem nec non pro defensione ipsius Ecclesie quam eius emuli invadere et depopulare dampnabiliter nitebantur, nobis de octingentis marchis soldorum solvendis hinc ad proximum festum Epiphanie subsidium impendatur ex dimidietas quantitatis predicte clerum nostrum intrinsecum et reliqua dimidietas clerum extrinsecum contingere dignoscatur ac facta distributione equali fideliter et discrete de porcione vestra iuxta quorumlibet facultates et taxationes ecclesiarum nostrarum vos et unumquemque vestrum contingat illa quantitas quam lator presencium vobis iuxta cedullas sibi traditas assignabit Universitatem vestram semel, secundo et tercio peremptorie tenore presentium

requirimus et monemus vobis nihilominus et cuilibet vestrum
districte precipiendo mandantes, quatenus partes vobis impositas
hinc ad diem festum Epiphanie dilecto viro Presbitero Melioran-
cie canonico Utinensi collectori nostro ad hec deputato solvere
et assignare curetis. Alioquin in vos et quemlibet vestrum deficien-
te in solutione predicta vel non solventem predicta usque ad
terminum antedictum canonica monitione premissa excommunicatio-
nis sententiam proferimus in his scriptis et ecclesias huiusmodi
non solventium ecclesiastico supponimus interdicto, ad ulteriora
nihilominus processuri si vestra exegerit inobedientia et contemptio.
De presentatione vero presentacione quas registrari et nostro sigillo muniri
fecimus relationi latoris earum nostri iurati nuncii sine probatione
alia dabimus plenam fidem. Mandamus tamen vobis et unicuique
vestrum sub penis predictis quatenus receptioni presentium et
habita copia de eisdem si eam habere volueritis illas dicto latori sine
aliqua difficultate restituatis ut ipsas aliis valeat presentare.
Data Civitatis Austrie in nostro patriarchali palatio die XIX mensis
Octubris anno dominice nativitatis MCCCXXXVI, ind. IV. –

not. Gubertino da Novate A.N.U

XV

25

VI.

1354. 14 Marzo. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca di Grado informazione intorno allo stato della città e chiesa di Aquileja dipinto

~~Nota sulle ...~~

IV

~~III~~ IV.

1350. 12 Genn.º Aquileja - Quietanza dei lapicidi per lavori ~~nel Duomo~~ nella Chiesa di Aquileja di 400 Fiorini d'oro.

A. D. MCCCL. die XII ~~1350 die~~ januarij Aquileie in Mansione Mag. Albertini Phisici presentibus Fulcherio de Strassoldo, M.º Corradino Cirurgico de Sacillo, Guillelmo hospite, Jacomo de Sera et Clatnico de Musello familiaribus cum bobus dicti M. Albertini testibus et aliis vocatis:

Magistri Gilbertus et Fredericus fratres lapicide Magistri Ecclesie Maioris Aquilegie ambo in solidum confessi et contenti fuerunt habuisse super eo quod habere debent de laborerio Ecclesie predicte et emendo lapides necessarios pro Ecclesia a D. Arnaldo de Pratis Vicario D. Patriarche Aquilegensis florenos quadringentos aureos ~~quos~~ quos sibi promiserunt nunquam repetere et de eis fecerunt finem remissionem et de ulterius non petendo ~~cum~~ obligatione et cum refectione et cum omni melioramento.

Giovanni di Guglielmo q. Martino di Aquileja notajo.

Mus. Civ. di Udine.

---

chiese ... tesori ... turar= ... logi= ... Capi= ... nque ... mu= ... torio ... divi= ... spo= ... efactio= ... olfa= ... re ... hos ... ci ... ation= ... ut ... edi= ... in ... nd li= ... poteat ... liqque ... ipso ... erunt ... tiane ... in qua

fam

XV / 25

1354. 14 Marzo. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca di Grado informazione intorno allo stato della città e chiesa di Aquileja dipinto ~~sulla traslazione della Sede Patriarcale da Aquileja a Udine~~

... Patriarca d'A... Capitolo aquilejese ...

V

1350, 2 Luglio. Aquileja. Proventi assegnati dal fu patriarca Bertrando sulla grazia del vino di Grado per la riparazione della chiesa ~~del Duomo~~ d'Aquileja.

A. D. MCCCL, die secundo Julii in maiori Aquilegensi Ecclesia in capella sancte Crucis presentibus presbiteris Jacobo mansionario, Andrea capellano altaris Virginum nec non Jordano iurisperito testibus.

Coram venerabili viro D. Conrado Caza vicedecano in Capitulo cum D. Philippino, Guillelmo et Canonicis more solito existente comparuit Aginotus tamquam procurator D. Castroni de Bardis proponens et dicens: Domini, ego sum tanquam procurator D. Castroni, compareo coram vobis quia predictus D. Castronus emit a Dño Patriarcha Bertrando Gratiam vini de Grado in futuro tempore et persolvit dicto D. Patriarche de cetero pluros denarios quos accepit pro reparatione supradicte Ecclesie et michi videtur quod ipsam vendidistis in predicti D. Castroni non modicum dampnum, preiudicium et gravamen, quare coram vobis tanquam ipsius procurator et suo nomine compareo et protestor, quod nulla venditio ipsius Gratie facta per vos et Capitulum Ecclesie Aquilegensis debeat esse in suum dampnum, preiudicium et gravamen et dicte venditioni non consensiens nec assentiens aliqua ratione, modo et forma.

~~Da~~ Minuta orig. del notajo Francesco d'Aquileja. Arch. Not. Udine.

qui tam de vicinis quam de remotis partibus eandem currebant, in qua

XV
23

1354. 14 Marzo. Avignone. Papa Innocenzo VI chiede al patriarca di Grado informazione intorno allo stato della città e chiesa di Aquileja dipinto come tanto infelice dal patriarca d'Aquileja, suoi suffraganei e Capitolo aquilejese, dagli abati, nobili e comunità del Friuli, che volevano trasportare in Udine le Reliquie e tesori di quella Metropolitana.

~~Protesta sulla traslazione della Sede Patriarcale da Aquileja a Udine~~

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei &c. Venerabili Fratri Fortunerio Patriarcha Gradensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Nuper pro parte Vener. Fratrum Nostrorum Nicolai Patriarche Aquilejensis, Egidii Vicentini, Petri Concordiensis, et Johannis Emoniensis Episcoporum ejusdem Patriarche suffraganeorum, nec non dilectorum filiorum Decani, Vicedecani et Capituli Ecclesie Aquilejensis, et nonnullorum Abbatum Monasteriorum, aliorumque Prelatorum et Capitulorum diversarum Ecclesiarum, ac Nobilium et Communitatum quamplurium locorum Aquil. Diecesis, proposita fuit in Consistorio coram Nobis, quod in Aquilegense Civitate, que, olim amenitate loci, divitiis et potentia floruit, a longissimis retro temporibus, illo volente qui disponit omnia prout vult, peccatisque forsan exigentibus, ex aquarum putrefactione paludium, ac serpentum, aliorumque reptilium inibi abbundantium, olfatu pestifero aer sic infecto extitit prout existit, quod in ea que, et infra magnum suorum menium ambitum populi et edifitiorum abbundare multitudine consuevit, habitatores paucissimi, et vix centum habitata hospitia remanserunt, ipsique habitantes ibidem tam Clerici quam Laici infirmitates gravissimas ex infectione predicta quasi annis singulis patiuntur, adeo quod in eis putrefacto sanguine corpora, et membra turgescunt, et color vividus in croceum commutatur, ipsaque Civitas ex antiquis edifitiorum ruinis, vepribus ac cicuta, aliisque fetidis herbis repleta, quasi in totum inhabitabilis est affecta: quodque etiam circa Civitatem eandem - - - - - - excreverit in tantum, quedam palustris aquositas, quod frequenter ad Civitatem ipsam sine magno periculo et presertim tempore pluvioso, vix potest accessus haberi, propter que idem Patriarcha, et Canonici, et Ministri, aliique persone Aquilejensis Ecclesie supradicte, preter aliquos valde paucos in ipsa Ecclesia, estivo precipue tempore, residere non audent, nec ausi fuerunt ex multo tempore retroacto predicta pericula metuentes, aliique etiam qui tam de vicinis, quam de remotis partibus eandem Ecclesiam, in qua

multa Sanctorum Corpora requiescunt devotionis causa, et presertim in Festo Sanctorum Hermacore et Fortunati, qui in eadem quiescentes Ecclesia, preceteris Sanctis principaliter venerantur, consueverunt annisque singulis visitare, a visitatione hujusmodi propter quam frequenter plurimi in graves egritudines et nonnulli mortis dicuntur subiisse discrimen, se retrahunt Ecclesia ipsa tam nobili, tam solemni, et in ea reposite sacre Reliquie jamdiu veneratione debita caruerunt, cultus inibi divinus non affectato defectu, sed metu mortis, et periculorum hujusmodi neglectus extitit, populi devotio tepuit, ac demum, ut omnia ibidem desolatoria pariter continere videantur, ipsius Ecclesie machina, sexennio vel circiter jam transacto, ex concussione corruit terremotus, propter quod etiam cultus, veneratio et devotio supradicti ibidem quasi totaliter cessaverunt iis etiam adiecto, quod de reedificatione ipsius Ecclesie in eodem loco, qui ex premissis causis nimis difficilis et demum inutilis prorsus existeret, spes nullatenus sit habenda: quinimo sit verisimiliter formidandum ne Sanctorum Corpora et Reliquie supradicte, ac Thesaurus nobilis, et Jocalia ipsius Ecclesie que minus debite custodiuntur, de dictis Civitate et Ecclesia sic desertis presertim guerrarum tempore, quibus eadem Ecclesia cum universa Patria frequenter nimis affligitur, ab ipsius Ecclesie hostibus, maxime cum prefata Civitas ex debilitate loci et inhabitantium paucitate absque aliis gentibus et magno dispendio defensari non possint asportentur hostiliter, aut furtim alias subtrahentur. Quare pro parte Patriarche, Suffraganeorum, Abbatum, Decani, Vicedecani, Prelatorum, Capitulorum, Nobilium et Communitatum predictorum fuit Nobis humiliter supplicatum, ut Ecclesiam ipsam cum omnibus juribus, honoribus, privilegiis, indulgentiis, libertatibus, et immunitatibus suis, ad Terram Utini de temporali et ipsius Ecclesie dominio existentem dicte Diecesis locum utique preceteris locis prefate Diecesis insignem, et etiam populosum, aeris salubritate perspicuum, amenum et fertilem, et a dicta Civitate Aquilejensis ultra viginti

milliaria non distantem, menibus et fossatis bene munitum, et intra ... amplitudinem spatiosum, Ecclesia et solemnia religiosorum et religiosarum loca, ac hospitalia quamplura, devoti Clero ac fidelis populi pro juribus et honoribus ipsius Ecclesie defensandis exponentes jugiter se et sua, nec non hospitiorum satis decentium multitudinem copiosam continentem, et in quo etiam Castrum et Palatium Patriarchali, in quibus jam multo tempore, Patriarche Aquilejenses, qui tunc fuerunt, ut plurimum resederunt, prout etiam idem Nicolaus de presenti residet cum Curia et familiaribus eorundem, et insuper quamplures Nobiles et Potentes Jurisque peritorum, Medicorum, Notariorum, Mercatorum, atque diversorum Artificum copiam, ac diversas Scholas in scientiis primitivis, mercesque varias, et alia quelibet, que insigniunt Civitates existere asserunt, transferre, et aliquam ex Ecclesiis ejusdem loci Utini in Cathedralem et Patriarchalem erigere, ipsum locum Utini Civitatis vocabulo insignire, et tam Ecclesiam, quam Civitatem easdem Aquilejensis nomine nuncupari, et insuper cum eadem Ecclesia Sanctorum Corpora, reliquias, Thesaurum et Jocalia supradicta ad eundem locum Utini transferri, mandare, per quem favente Deo sperare se asserunt, quod in illis partibus cultus Divinus augebitur, Ecclesia ipsa in sua debita veneratione resurgat, crescetque erga eam et sacratissimas reliquias supradictas devotio fidelium consueta, ipsaque Ecclesia cum personis ejusdem, ac corporibus, reliquiis, thesauro, et juribus supradictis tum predicto guerrarum, quam ipsius Ecclesie vacationis tempore, in quo maxime Ecclesia ipsa per iniquitatis filios injuriis, molestiis, violentiis, et pressuris affici consuevit, tuta consistet de benignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque, juxta paterne charitatis officium ex solo hujusmodi Civitatis et Ecclesie predictarum miserabili statu, audita pia compassione compuncti, ac super premissis quia de illis certam notitiam non habemus, mature ac provide procedere cupientes, Fraternitati tue, de cujus circumspectione

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta, et alia, de quibus tibi videbitur, loca te transferens, de premissis omnibus et singulis, et aliis circumstantiis universis diligentius te informes, et quidquid per informationem eandem inveneris, Nobis per tuas clausas litteras tuo sigillo signatas, harumque seriem continentes quantocitius intimare procures, ut inde sufficienter instructi, que, super iis agenda fuerint consultius, auctore Deo, disponere valeamus.

(L. S.) Datum Avenione IIII Idus Martii Pontificatus Nostri anno secundo

Bartholomeus e

[Da copia antica nella Colleg. Frangipane in Castelporpeto]. Guidollus e

~~Ioannes Bellus e~~

Ego Laurentius a Lughera Not. Pub. Imp. Auct. Utinensi Collegio adscriptus litteras premissas Apostolicas ex litteris patentibus Gallico caractere descriptis in membranis, signaturas varias intus et extra continentibus more Romano, existentibus in Archivio Civitatis Utini manu pp fideliter exemplavi et in testimonium Tabellionatus mei signum apposui consuetum. Utini die prima Novembris 1605. L. S. -

(~~Tratta~~ dal Vol. VIII p. 305 della Collezione Darnabea)

1494, 13 Luglio. Aquileja. Il Capitolo [illegible]

IX.

VII.

1363 .... Lettera [illegible] ... gearia [illegible]

[illegible]

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta, et alia, de quibus tibi videbitur, loca te transferens. De [illegible]

[illegible]

(Cl. C.

Cg

.not. Gardiolo di S. Vito. Arch. Capit. Udine

~~VIII~~ IX.

1494, 13 Luglio. Aquileja. Il Capitolo conviene con M.° Dom[illegible] de Mattei di M.

~~VII~~ VIII.

1371, 23 Luglio. Cividale. Il Patriarca [illegible] dei denari ricevuti e spesi da Pre Zanetto di Giustinopoli mansionario in Cividale, nella fabbrica della Chiesa Maggiore di Aquileja.

Nos Marquardus Dei gratia sancte sedis Aquilegensis Patriarcha tenore presentium notum facimus universis, [illegible] litteras inspecturis quod facta et calculata ratione et computo cum dilecto nobis in Christo presbitero Çanetto de Justinopolim Mansionario Ecclesie Civitatensis Officiali per nos ad fabricam nostre Aquilegensis Ecclesie deputato de omnibus et singulis: ducatis, florenis, pecuniarum quantitatibus et aliis quibuscumque rebus exactis et receptis per eum a quibuscumque personis de nostro el absque nostro mandato ac omnibus et singulis administratis per eum circa fabricam dicte Ecclesie a die sexto mensis Septembris millesimi trecentesimi sexagesimi noni usque in presentem diem; profitemur nobis factam fore bonam integram et legalem rationem omnium eorum que dicto tempore quomodocumque et qualitercumque ad manus ipsius pervenerunt easdemque pecuniarum quantitates et alia recepta per eum conversas fuisse et esse in utilitatem et commodum fabrice Ecclesie memorate. Idcirco eidem presbitero Çanetto et suis heredibus finem remissionem et liberam quietationem ac absolutionem facimus per presentes quas impressione nostri Sigilli appensione muniri in testimonium premissorum. Datum in nostra patriarchali Civitate Austria die XXIIII mensis Julii. Anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo. Indict. nona.

Da perg. orig. nell'Arch. Capitolare di Cividale, [illegible] N.° 94 con sigillo grande rotondo in cera rossa pendente!

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et alias de quibus tibi videbitur [illegible]

IX.

1494, 13 Luglio. Aquileja. Il Capitolo conviene con M.º Domenico de Maffeis di Chino sul Milanese della costruzione della nuova Capella di S. Canziano situata sotto il Coro Chiuso nella Chiesa di Aquileja.

Anno MCCCCLXXXXIV die dominico XIII Julii. Post prandium congregato Capitulo (S. Aquileiensis Ecclesie) in domibus habitationis Rev.mi D. Decani presentibus M.º Bernardino de Bissono dicto Furlano et Sebastiano de Osteno lapicidis ambobus Aquileje habitantibus testibus etc. Ibique reverendus pater D. Doymus (de Valvasono) Decanus et tamquam Camerarius S. Aquil. Ecclesie, absente D. Michaele (de Strassoldo) eius collega, qui requisitus ut interesset infrascripte conventioni, respondit se non posse interesse ex quod erat contentus de omnibus quod dictus D. Decanus faceret cum consilio ven. D. Francisci de Ottacco, volensque exequi commissionem sibi factam hac eadem die per suprascriptum Rev. Capitulum de construendo et conveniendo cum magistris (fabricare) Capellam S. Cantiani sitam sub choro clauso, convenit cum M.º Dominico de Mafeis de Chino ducatus Mediolani Venetiis habitante ad S. Vitalem ibidem presente, quod ipse M.º Dominicus debeat esse prothomagister dicti operis tam in conducendo faciendo lapides necessarios et oportunos ex [illegible] sumptibus tamen Ecclesie et in ordinando et conducendo dictum edificium ad perfectionem et reperiendo lapicidas et componendo cum eis de precio mercedis eorum cum omni utilitate et melioratione Ecclesie et sumptibus eiusdem Ecclesie et quod pro tempore intra quod operabantur dicti lapicide conducendi,

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

dictus M.ᵒ Dominicus teneatur diebus visitare personaliter locum edificii et instruere dictos operarios suis sumptibus et expensis et pro mercede sui laboris in veniendo, stando et recedendo habeat et habere debeat singulo mense ducatos quatuor, hac conditione adiecta, quod si dicto tempore ipse manualiter operaretur, tunc et eo casu singulo mense et in ratione mensis habeat et habere debeat ducatos septem et eo casu cesset stipendium dictorum ducatorum quatuor. Promittens idem M.ᵒ Dominicus procurare omnia suprascripta cum omni diligentia et fide et utilitate Ecclesie et prefatus D. Doymus tamquam Camerarius promisit realiter et cum effectu satisfacere dicto M.ᵒ Dominico dictum stipendium promissum; qui quidem M.ᵒ Dominicus promisit dare principium omnibus modis dicto operi faciendo in initio mensis octobris proxime futuri. De quibus omnibus rogatus fui ego presb. Iohannes notarius publicus conficere instrumentum.

Delib. Capit. Aquil. II, p. 43. Arch. Capitolare

XII

1500. 24 febbrajo. Aquileia. ...

XI

a) 1498, 9 Novembre Aquileja. Deliberazione del Capitolo di costruire il coro della Chiesa patriarcale d'Aquileja. b) 1498, 12 Novembre Aquileja: Convenzione per il detto lavoro con M.o Domenico de' Maffei di Chino, Milanese, lapicida e proto. — 1498, 31 Ottobre Aquileja. Pagamento di parte del lavoro.

a) Die veneris IX Novembris 1498 (MCCCCLXXXXVIII). Post missam maiorem congregato Capitulo ...

iensis ... Dom ... tiis a ... Capitu ... tiarum ... ibique ... delibe ... pia u ... altare ... dictam ... rem S. ... cuntur ... et fal ... non fu ... constru ... mutare ... antequa ... dicti Do ... etiam a ... sedere

X

1498. 16 aprile. Consacrazione dell'altar maggiore della Chiesa di Aquileja

Ego Sebastianus Nascimbenus dei et apostolice sedis gratia Episcopus Conoviensis Rev.mi in Christo patris et domini d. Dominici Grimani tit. S. Nicolai inter imagines ...... diaconi cardinalis et patriarche Aquilegensis dignissimi suffraganeus in sua diocesi, Spiritus Sancti gratia interveniente consecravi hoc altare in honorem Dei, Beate virginis Marie ac sanctorum Ermacore et Fortunati. In quo reposui reliquias sanctorum martyrum et sanctorum Ilari et Taciani. Felicis. Largi et Dionisii martyrum. Item reliquias sanctorum Agapyti martyris et omnium apostolorum et confessorum. Item reliquias sanctarum virginum Euphemie. Dorothee. Tecle et Erasme. Sancti Sigismundi regis et martyris ac etiam sancte Anastasie et plurimorum sanctorum Confessorum concedens Christi fidelibus ipsum devote visitantibus annuatim auctoritate suffraganeatus XL dies indulgentie in forma Ecclesie consueta. Anno domini MCCCCLXXXXVIII. Ind. I. die vero XVI mensis Aprilis que fuit in feria paschalis resurrexionis pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini d. Alexandri Pape VI anno [illegible]

Laus Deo
Semper

(Da pergamena trovata nel sepolcro dell'altar maggiore della Basilica di Aquileja, nell'occasione della nuova consacrazione di questa, il 12 luglio 1846. La detta pergamena si conserva nell'archivio parrocchiale del luogo.)

zerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

dictus M.[r] Dominicus teneatur saepius visitare personaliter locum aedificii et instruere dictos operarios suis sumptibus ac expensis [illegible] laboris in veniendo, stando et recedendo

1500. 24 febbrajo. Aquileia - ...

XII

XI

a) 1498, 9 Novembre Aquileja Deliberazione del Capitolo di costruire il coro della Chiesa patriarcale d'Aquileja. b) 1498, 12 Novembre Aquileja. Convenzione per il detto lavoro con M.º Domenico di M.º Maffeis di Chino, Milanese, lapicida e proto. c) 1498, 31 Ottobre. Aquileja. Pagamento di parte del lavoro.

a) Die veneris IX Novembris 1498. MCCCCLXXXXVIII. Post missam maiorem congregato Capitulo ad sonum campanelle in sacristia S. Aquileiensis Ecclesie more solito, in quo interfuerunt venerabiles Domini Philippus de Belluciis Vicedecanus, Daniel Bidernutius et Antonius de Strassoldo Canonici prefate Ecclesie et totum Capitulum ipsius facientes et representantes, cum plures in presentiarum non essent qui comode vocari et interesse possent: ibique prefati Domini et Capitulum considerantes quod alias deliberatum fuit facere Capellam unam in prefata Ecclesia in honore S. Cantiani et Cantianille ubi nunc extat altare ... (sic) et subtus chorum ligneum clausum et supra dictam capellam construi etiam facere unum altare in honorem S. Marci pape et confessoris de cuius reliquiis alique dicuntur extare in sanctuario dicte Ecclesie, que constructio et fabrica maximam impensam requirunt et tempus et tunc non fuit perfectum et consideratum quod edificando et construendo capellam et altare predicta necesse est movere et mutare chorum predictum ligneum clausum in alio loco et antequam capella ipsa et altare fabricentur: propterea hodie dicti Domini habito multiplici tractatu tam inter ipsos quam etiam cum peritis decreverunt et deliberaverunt supersedere constructioni et fabrice dictorum capelle et altaris

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolice scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

pro nunc et dare principium et successive medium et finem perfectum ad fabricam chori, quam construi decreverunt post altare maius et eius tribunam sive capellam cum suis columnis, ferattris, sedibus duplicibus, pavimento testudineo et solari suffitato sub tecto, ita quod sit ad laudem Dei, Beate Virginis Marie et Sanctorum patronorum nostrorum Hermachore et Fortunati et decus et ornamentum prefate Ecclesie nec non salubriorem chori commoditatem eiusdem.

b) III. 1498, 12 Novembre. Aquileja. Convenzione per il detto lavoro.

Conventio facta cum M.º Dominico lapicida de lapidibus chori construendi.

In Christi nomine amen. Anno nativitatis ipsius domini nostri Jesu Christi MCCCCLXXXXVIII, ind. I, die vero XII Novembris. Actum in Sacristia S. Aquileiensis Ecclesie in Capitulo, in quo interfuerunt venerandi Domini Philippus de Ballaniis Vicedecanus asserens se habere vocem pro D. Jacobo de Montegnaco absente, Daniel Bidernutius, Rizardus, Antonius de Strasoldo et Gregorius Bartolinus omnes Canonici prebendati et residentes apud eandem Ecclesiam et totum Capitulum ipsius Ecclesie facientes et constituentes, cum plures in presentiarum non essent qui comode vocari et interesse possent, presentibus venerabilibus Dominis presbiteris Antonio de Cotignola et Valerio de Podio mansionariis in dicta Ecclesia ac etiam

presb. Nicolao de Verona sacrista dicte Ecclesie testi-
bus etc.

Prefat. Domini et Capitulum tanquam gubernatores et administratores camere et ornatus prefate S. Aquileiensis Ecclesie, considerantes et sapientes, attendentes opus esse construi et erigi facere unum chorum in ipsa Ecclesia in quo aptius et commodius habitare possint clerici dicte Ecclesie ad cantandum divinum officium et laudes debitas Deo offerendam, idcirco ad laudem eiusdem Dei et domini nostri Jesu Christi et beatissime Virginis Marie ac Sanctorum Hermachore et Fortunati patronorum nostrorum, deliberato et decreto per Dominos et Capitulum construi chorum predictum post capellam seu tribunam maiorem ipsius Ecclesie elegerunt et assumpserunt discretum virum Magistrum Dominicum de Mafeis de Chino districtus Mediolani, lapicidam, pro thomagistrum ad fabricam et erectionem chori prefati. Qui quidem M.r Dominicus ibidem presens et coram prefatis testibus et me notario infrascripto promisit et convenit solemniter prefatis DD. Vicedecano, Canonicis et Capitulo pro se ipsis ac aliis absentibus et eorum successoribus ac vice et nomine totius Capituli et Camere ipsius Ecclesie

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolice scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

stipulantibus et recipientibus construere et facere seu construi et fieri facere chorum predictum post dictam capellam maiorem eiusdem Ecclesie in hunc modum infrascriptum, videlicet: construere et facere in et supra muro antiquo rotunditatis ipsius capelle fenestras undecim altitudinis pedum sex et latitudinis pedum trium vel plus aut minus prout opus ipsum requiret, cum pilastris inter ipsas fenestras de lapidibus Ystrie quatratis et sculptis, quos lapides idem M.r Dominicus dare debeat et conducere ex Ystria omnibus suis sumptibus, laboribus et expensis a dicta Ystria usque ad ripam fluminis Aquilegie, a qua deinde ripa prefatum Capitulum debeat ipsos lapides exonerare a navilio et ipsos conducere seu conduci facere sumptibus prefate camere ad Ecclesiam predictam; quarum fenestrarum plane lapides et pilastri et arcus earundem lati esse debeant ad mensuram unius pedis iuxta formam et designationem factam in quibusdam foliis papyri per ipsum M.rum Dominicum penes me notario infrascripto existentem et supra dictas fenestras ab uno videlicet latere dicte capelle magne usque ad aliud latus per circuitum esse debet cornisia una latitudinis

unius pedis ~~...~~ in qua ~~...~~ debebunt caute littere secundum ordinationem prefatorum Dominorum et Capituli.

Item prefatus M.r Dominicus facere debeat portas duas una quarum sit et esse debeat in ipsa capella cum mensuris earumdem fenestrarum excepta longitudine ipsius porte que esse debebit proportionaliter longa usque ad summitatem ipsarum fenestrarum cum eadem cornisia supra eam: alia vero porta quadra a latere altaris Corporis Christi versus sacristiam ipsius Ecclesie iuxta etiam formam designatam per dictum M.m Dominicum latitudinis pedum trium et altitudinis pedum quinque cum dimidio.

Item facere debeat ex dictis lapidibus capitella duo et bases duas pro duabus columnis antiquis, quas columnas dictum Rev.m Capitulum sumptibus dicte camere debeat renovari facere, que columne poni debeant in duobus angulis post ipsam capellam et in ipso choro et hoc pro fortitudine angulorum dicti capelle qui incidi debeant.

Item dictus M.r Dominicus facere debeat fenestras quatuor in dicto choro in muris seu parietibus ipsius chori, qui muri esse debebunt grossitudinis unius lateris seu unius

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

notoni, soraciatas a parte interiori dicti chori cum suis planis, que fenestre sint altitudinis in lucam pedum trium et latitudinis pedum quatuor cum uno oculo supra quamlibet ipsarum et quod sit in dispositione ipsius M.i Dominici elevare altitudines dictarum fenestrarum sine oculis si opus ei videbitur usque ad suffittam fiendam in ipso choro.

(C4.

Item quod dictus M.r Dominicus in vestime teneatur spacium quod erit infra supradictas undecim fenestras ex lapidibus seu tabulis marmoreis seu aliis preciosis lapidibus cum oculis in superioribus triangulis dictarum fenestrarum dando Capitulum prefatum tabulas ipsas marmoreas et lapides aptas ad illud et ad ipsos oculos: et hoc precio et foro ducatorum centum septuaginta. Reliquum vero opus fabrice dicti chori videlicet in frangendo murum pro suprascriptis undecim fenestris et portis duabus fiendis et totum opus quod fieri debebit de muro et tam in excavandis fundamentis et pilastris faciendis seu columnis [illegible] sub arcu seu testudine fienda sub ipso cum omnibus et singulis ferramentis que necessaria erunt ad totam dictam fabricam, fieri debeat sumptibus et expensis

1500. 24 febbrajo. Aquileja. Contratto per incidere in legno l'ancona dell'altare

camere prefate ultra precium constitutum prefato M.ro Dominico,

Item quod prefatum Rev. Capitulum teneatur commodare dicto M.ro Dominico domum unam pro habitatione sua et suorum laboratorum donec et quousque tota dicta fabrica ipsius chori perfecta fuerit. Que omnia et singula promiserunt dicte partes vicissim sibi attendere et observare etc.

Iohannes de S.to Foca Cancell. Capit. Aquilejensis.

Dal Vol. II. Delib. Capit. Aquil. pg 149 t. Arch. Capit. d'Udine

c). Die Mercurii ultima Octobris 1499. Actum in Sacristia S. Aquil. Ecclesie, presentibus etc. Ibique discretus vir M.r Dominicus de Mafeis de Chino Dioc. Mediolanensis lapicida et protthomagister ad fabricam chori construendi in dicta Ecclesia confessus fuit et in veritate palam et publice recognovit sibi integre fuisse satisfactum per venerandos Do. Filippum de Belnais Vicedecanum, Danielem Bidernutium etc. Canonicos prefate Ecclesie de libris CCLXXXIX et soldis quatuor et hoc pro parte precii ducat. CLXX sibi promissorum pro lapidibus et manufactura ipsorum lapidum seu sculptura eorundem pro fabrica chori construendi etc.

Delib. Capit. Aquil. II. 154 cat. pag. 151

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

XII

1500. 24 febbrajo Aquileja - Contratto per incidere in legno l'ancona dell'altar maggiore della Chiesa di Aquileja con Giovanni Pietro di Udine

A. D. MD. die XXIV februarii (Aquilegie). Post vesperas congregato Capitulo more solito in Capitulo novo ubi antiquitus recondite venerabantur Sancte Reliquie que sunt et nunc venerantur in Sanctuario novo subtus altare maius S. Aquileiensis Ecclesie, ex quo, locus huiusque a translatione dictarum Reliquiarum desolatus et inhabitabilis extiterat, in quo quidem loco et Capitulo venerandum Capitulum sedes et parietes erigere et construere pro maiori parte fecit et decrevit ac statuit ibidem de cetero ad maiorem comoditatem et habitabilitatem semper Capitulum congregari et celebrari, prefati Domini et Capitulum et magister Johannes Petrus de Utino carpentarius convenerunt precium et mercatum ac forum fecerunt de omni et toto laborerio quod dictus magister Jo. Petrus fecit et fieri fecit in palla seu iconia supponenda altari maiori S. Aquileiensis Ecclesie in ducatis centum computatis ducatis LXX habitis a venerabili d. Gregorio Bartolino canonico Aquil. et concamerario ipsius Ecclesie.

Delib. cit. p 179 t°

A D MDV

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
licas scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

A. D. MDVIII

XIII

1502, 3 ~~Ottobre~~ ottre Udine. Contratto di dorare l'ancona nell'altare maggiore ~~del Duomo~~ della chiesa di Aquileja fra M.° Antonio de Tironi, bergamasco abitante in Udine col Capitolo d'Aquileja (nella qual Ancona doveva esser collocata la Pala che stavasi dipingendo da Pellegrino di Udine

V. Doc. XV. ~~V. Doc. [illegible]~~ e gl. V. Doc. XIII. — Esiste ancora questo lavoro nella Chiesa suddetta).

In Christi nomine amen. Anno nativitatis eiusdem MCCCCCII, ind. v, die lune tertia Octobris. Actum Utini in mercatoveteri in domo habitationis M.i Bartholomei Intagliatoris, presentibus ven.li viro Domino presbitero Zuanutto Merlatto de Utino Capellano in Ecclesia Maiori Utinensi, ser Bertrando de Nuolettis aurifabro de Utino testibus ad hec specialiter vocatis, habitis et rogatis.

Ibique reverendi D. Beltrandus de Susannis, D. Rizardus de Strasoldo, D. Gregorius de Bertulinis et D. Leonardus Monti Canonici S. Aquileiensis Ecclesie et pro eadem Sancta Ecclesia et Capitulo eiusdem Ecclesie, pro quo quidem Reverendo Capitulo seu pro aliis eiusmodi reverendis concanonicis promiserunt in suis propriis bonis de ratihabitione, concluserunt, mercatum et concordes fuerunt cum Magistro Antonio de Tironis Bergomense deauratore ibidem nunc presente de mercede ipsius M.i Antonii ob labore deaurandi Iconam seu Anchonam supraponendam insigni Altari eiusdem Ecclesie, quam completam pro suo opere deaurationis eisdem Dominis ibidem assignavit eam acceptantibus et laudantibus et ipse M.r Antonius cum prefatis reverendis Dominis conclusit pro dicta eius mercede deaurandi et pro auro, azuro et omnibus ac singulis positis per eum in dicta Anchona et concors fuit in ducatis trecentisviginti in totum, computandis tamen et includendis omnibus et singulis per eum quoque modo superinde receptis a prefato ~~[illegible]~~ Reverendo Capitulo seu ab aliis eius nomine et ipsi reverendi Domini promiserunt sub obligatione omnium prelibati ~~[illegible]~~ Capituli bonorum etc. satisfacere eidem M.° Antonio ibidem

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

presenti, stipulanti et recipienti pro se etc. restum dictorum tercentorum vi-
ginti ducatorum computatis receptis videlicet a dictis receptis usque ad dictos
trecentoviginti ducatos et solvere ad omnem ipsius M.ri Antonii requisitionem.
(L. Demum ipse M.r Antonius ex sua frugalitate eisdem Dominis promisit gratis
et absque ullo premio dirigere in Aquileia predictam Anchonam et eam ordinare
quantum ad opus per eum factum et quoque deaurare unam sedem seu chatredam
pro imagine beate Virginis marmorea collocanda in ipsa Anchona, sumptibus tamen
et expensis prelibati reverendi Capituli tam de auro quam de aliis, excepta
mercede ipsius M.ri Antonii ut supra nunc gratis remissa. Cui quidem M.o
Antonio &c ut supra se exhibenti operanti et exponenti promiserunt prebere
hospitium et expensas oris: que omnia et singula partes prefate sibi invicem
stipulantibus et recipientibus promiserunt habere et tenere rata, grata et firma
eaque attendere, observare et adimplere sub obligatione omnium et singulorum
suorum bonorum etc. A.H.U.

(not. Bortolomeo Mattino ~~A.H.U.~~ Arch. notar. Udine)

~~Defunti del not.o Bortolomeo Mattino di Udine Arch. Not. Udine~~

XVI.

1.o Francesco [illegible]

~~XIII.~~ XIV.

1503, 26 Aprile — Aquileja — Perizia di due stimatori sulla Pala dipinta dal pittore Pellegrino di Udine per l'altare maggiore della Chiesa patriarcale d'Aquileja.

1503, 22 Giugno — Udine — Pagamento della detta Pala.

Judicium picture pale altaris maioris S. Aquileiensis Ecclesie.

"Die Mercurii XXVI Aprilis 1503. Congregato Capitulo more solito in loco capitulari S. Aquileiensis Ecclesie coniuncto ad turrim campanelle, in quo interfuerunt Venerandi DD. Thomeus de Pulcinico tunc Vicedecanus, Bertrandus de Susannis, Petrus de Latisana, Rigardus de Arcoldo, Gregorius de Bartolinis et Bernardinus de Tingiis omnes Canonici prefate Ecclesie et totum Capitulum ipsius facientes et constituentes, cum plures in presentiarum non essent in Civitate Aquileie qui interesse possent et ubi quidem cum aliis prefati Domini et Capitulum convenissent et pacti fuissent certo precio cum discreto viro Magistro Pelegrino pictore de Utino filio q. magistri Baptiste pictoris et secum composuissent ut ipse pingere deberet palam altaris maioris predicte Ecclesie cum figuris et ymaginibus eorundem Sanctorum que in ipsa depicte sunt, que ymagines omnes depicte esse et fuisse deberent depicte, ornate, palliate, umbrate, relevate ac illustrate ad similitudinem et perfectionem, proportionaliter loquendo, ymaginis et figure S. Joseph facte et depicte et posite seu situate Utini in Ecclesia maiori supra altare dicti S. Joseph, ut de premissis omnibus apparet fuit constare instrumento manu egregii viri ser Johannis de Monticulis notarii Utinensis, hinc est quod prefato M.o Pelegrino opere picture figurarum et

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

ymaginum dicte pale perfecto, peteret sibi per prefatos
Dominos et Capitulum satisfieri de opere et mercede sua
et prefati Domini non confisi neque inter ipsos concordes
de eorum iudicio perfectionis ymaginum et figurarum pictarum
per eundem M.rum Pelegrinum, deliberaverunt superioribus diebus
convocare Peritos in arte picture et designationis eiusdem
et ita de comuni consensu prefatorum Dominorum Canonicorum
et Capituli et M.ri Pelegrini electi fuerunt, videlicet pro
parte ipsorum Dominorum et Capituli M.r Johannes Antonius
de S. Daniele aurifex Utini habitans et pro parte dicti M.ri
Pelegrini M.r Johannes Antonius de Bergamo lapicida
ambo in arte designationis et picture ac sculpture periti
et bone opinionis et fame dicti exercitii in tota Patria Fori
julii cogniti: qui precibus et instantia suprascriptorum
Dominorum et Capituli ac prelibati M.ri Pelegrini Aqui-
legie conducti, visis, inspectis, mensuratis, considerantis et dili-
gentius palpatis et revisis ymaginibus et figuris pictis in pala
suprascripta per eundem M.rum Pelegrinum, medio iuramento
coram ipsis Dominis et Capitulo dixerunt, asseruerunt, iudi-
caverunt et sententiaverunt salvo meliori et veriori iudicio,
ymagines et figuras predictas esse eiusdem bonitatis et per-

fectionis, que est ymago suprascripti S. Joseph ac propterea eidem satisfacere debere precium dicte mercedis sue. —

1503, 22 Giugno. Udine. Pagamento di detta Pala. (Dal Vol. II Delib. Capit. Aquil. pag. 357, Arch. Capit. di Udine)

Quod M.r Pelegrinus pictor de Utino sit satisfactus pro labore picture:

Die Jovis XXII Junii 1503. Actum Utini in Ecclesia maiori iuxta altare S. Jacobi, presentibus Ven. D. Hieronimo de Pulcinico Canonico Utinense et presb. Leonardo habitante in hospitale Battutorum de Utino testibus rogatis. Ubique cum superioribus diebus ut ibi apertum fuit per Rev. Capitulum Aquileiensem facta fuisset viva voce commissio venerabilibus DD. Gregorio de Bartolinis Canonico Aquileiensi et DD. Augustino de Colloreto etiam Canonico Aquileiensi nec non et D. Leonardo Monti ambobus Camerariis S. Aquil. Ecclesie videndi, examinandi, calculandi et concludendi omnes et singulas rationes tam debiti quam crediti Magistri Pelegrini de Utino pictoris pro mercede et opera factis per eum ac per alios nomine suo in opere picture pale altaris maioris prefate Ecclesie Aquileiensis: in presentiarum vero suprascripti DD. Gregorius et Leonardus tam viva voce quam certo cyrographo manu ipsius D. Gregorii, in presentia venerandi D. Jacobi de Montegnaco et Bertrandi de Sufanis Canonicorum prefate Ecclesie, cum plures tunc Domini Canonici haberi non possent, retulerunt quod de tota summa ducatorum

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

ducentorum et triginta, quos ipse M.r Pelegrinus habere debebat [illegible] tota pictura pale supraseripte: creditor est et habere debet ducatos XXXVI et libras quatuor solidorum et solidos quinque. Qua

(C.

quidem relatione audita et visto dicto cyrographo prefati Domini viva voce commiterunt Ven. D. Leonardo ~~Monti~~ ibidem presenti, audienti et intelligenti, ut tam ipse quam D. Augustinus de Colorido eius collega Camerarius absque alia Capituli commissione de primis pecuniis quas exegerint de spectantibus ad cameram supraseriptam, integre, summarie et plenarie ipsi M.o Pelegrino seu eius legittimo procuratori aut commissario satisfaciant et persolvant, nec non de receptis omnibus per eum occasione predicta quietationem debitam sibi per ipsum facere procurent.

(Ib. 36. pag. 266).

NB: ~~Sulla iscrizione nella Pala pred.a, ma rifatta da~~
~~Veggi il Giornale di Udine [illegible]~~ 17 Maggio 1880.

XVI.
1530, 22 Novembre. Aquileja. Contratto con M.o Francesco ...

~~XIII~~ XV. 5

1526, 9 Agosto. Udine. Contratto del Capitolo di Aquileja con alcuni falegnami di Udine per la costruzione del soffitto di legno ~~del Duomo di~~ della Chiesa di Aquileja.

Die Jovis nona Augusti MDXXVI. Indictione XIV. Reverendi D. Stephanus Illiga camerarius agens pro se et Reverendo D. Nicolao Marcello etiam camerario et D. Johannes de Latisana doctor sindicus vice et nomine ac de commissione et mandato reverend. eorum Capituli S.[ae] Aquileiensis Ecclesie, cuius sunt Canonici pro eo promittentes de rato ex una et magister Julianus q. Viventis de Villalta carpentarius Utini in contrata S. Christophori pro se ipso et ibi in socios ad opus infrascriptum peragendum assumens magistros Johannem Petrum in foro veteri Utini et magistrum Hieronymum Ulianç in vico S. Petri martyris carpentarios presentes et onus suscipientes ex altera, convenerunt, pepigerunt et se concordarunt quod dictus Mag. Julianus cum prefatis sociis facere debeat in prefata S. Aquileiensi Ecclesia in omnibus tribus partibus seu navibus tabulationem sive suffitatam per quadra cum modis, formis et conditionibus infrascriptis, videlicet:

P.[o] Et primo quod ipsi DD. Canonici dare debeant hic Utinum conducta omnia et cuiuscumque sortis lignamina que ibunt pro facienda et peragenda Suffitada predicta, que dictus Mag. Julianus cum sociis antedictis debeat dotabulare, laborare, disgrossare et aptare eo modo quo voluerit, pro ipsa tabulare, laborare, disgrossare et aptare eo modo quo voluerit, pro ipsa tabulare, laborare, disgrossare et aptare et de ponendo in opere. Et que omnia lignamina sic laborata, disgrossata et aptata debeant deinde prefati DD. Canonici Aquileiam conduci facere sumptibus dicti Capituli, cum hoc tamen quod si in conductione devastarentur, quia strictius veherentur quam esset opus aut alia ratione, debeant reparari et readaptari

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

omnibus laboribus damno et expensis eiusdem Juliani et sociorum.

Item quod omnes clavi et bruchie[1] quicumque intrabunt in toto dicto opere dari debeant per Capitulum antedictum, nec non in causam colle faciende una petia casei de maioribus quas ipsi DD. Canonici exigere voluerint ex Carnea et non ultra, quia conventum fuit super plus casei quod ibit pro colla, pre-stari debere per ipsum Mag. Julianum et socios.

Item quod stelle[2] grosse ex lignaminibus hic Utini disgrossandis et laborandis debeant esse dictorum DD. Canonicorum.

Item quod dictus Mag. Julianus cum sociis nequaquam sub precio infrascripto teneatur laborare aliquid de muro nec de calce, sed si aliquid similiter laborari contigerit pro hoc convento opere illud sit et esse debeat de per se et extra precium infrascriptum.

Item quod pro quolibet quadro posito in opere et cum modis et formis super et infra scriptis, prefatus Mag. Julianus cum sociis habere debeat pro omni eorum labore et mercede in totum libras tres et soldos quatuor ab ipso Capitulo. Cum hoc quod licet quadrum sit et esse debeat pedum trium cum dimidio vel circa cum suis frisiis, soaziis[3] de cavis, archi-trabibus et secundum formam modelli per eundem Julianum desuper fabri-cati, computando tellaria, frisum, architrabes, cornisonemque circumligans et computando pro uno quadro illud magnum quod ibit in medio in quo dictus Mag. Julianus cum sociis ex pacto tenetur facere Insignia dicte S. Aqui-leiensis Ecclesie et Rev.^mi D. Patriarche eiusdem, quia hec omnia intrant in ipso mercato pro quadro, sed figura sola dive Virginis in dicto quadro de medio facienda cui templum ipsum dicatum est, fieri debeat impensa Capituli antedicti.

1) bruche voce friulana = bulletta. 2) Stele = scheggia di legno. 3) Soaze = cornice.

XVII

1530, 22 Novembre. Aquileja. Contratto con M.o Francesco tagliapietra di Quaro, per il lavoro della cornice del campanile del duomo

6

Item quod page tres fieri debeant per dictum Capitulum eisdem Mag. Juliano et sociis pro singula parte sive Navi ad hunc modum, videlicet de ducatis duodecim ante tractum, de dimidia residui ad medium opus dicte partis et de reliquo, finita illa parte sive Navi. Et simili modo fieri debeant page in aliis partibus sive Navibus, videlicet de ducatis duodecim ante tractum, de dimidia reliqui ad medium opus dicte partis et de reliquo, completa dicta parte. Et predicta omnia et singula promiserunt ipsi DD. Camerarius et Sindicus quo supra nomine et ipsi Mag. Julianus et socii notis stipulationibus inter eos intervenientibus perpetuo attendere, observare et adimplere et contra nunquam dicere vel venire per se vel alium de iure vel de facto sub pena etc. et sub obligatione bonorum omnium hinc inde presentium et futurorum.

Actum Utini Aquileiensis diocesis in scriptorio meo, presentibus Johanne q. Bertuli de la Venetiana de S. Daniele et Glemon de dicto loco laborantibus cum Cividino cerdone vicino meo testibus vocatis rogatis et habitis.

Scripta mei Antonii (S.N.) Belloni authentica, signum
Scribe, terra dedit Lucam Alemania patrem.

Dal protocollo orig. del notajo Udinese Antonio Belloni, ad annum.
Arch. Not. Udine.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
licas scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta, et

1530, 22 Novembre. Aquileja. Contratto con M.° Francesco tagliapietra di Quaro, per il lavoro della cornice del campanile del Duomo d'Aquileja.

Anno MDXXX. Die XXII
~~Anno 1530~~, 22 Novembris, actum Aquilegie in domo Rev. D. Beltrandi de Susanis electo pro idoneo, capitulariter adunati erant prefatus D. Beltrandus, Io. Franciscus de Montegnaco et Stephanus Illigius etc canonici prebendati et

In nomine domini amen. Tra li soprascritti Signori et Capitulo et Maestro Francesco de Quaro taia piera habitante in Venetia in la contrada de S. Vidale fo fatto accordo et convention ferma et salda che il ditto Maestro Francesco debbi far la fabrica al campanil della santa Chiesa di Aquileia de taia piera iusta la forma modello et sagoma dato per il prefato M. Stephano Illigio al ditto Maestro Francesco, con questi patti et condition, videlicet che Maestro Francesco se obliga a far questa opera de taia piera a ogni sua spesa, l'architravo, friso, cornison, la grandezza del architravo sia de altezza pie uno, in larghezza pie uno et quarta una; el friso sia pie uno et mezo con lo avantazo; la cornise che va sotto alla piana sia larga pie doi; la piana che va sopra el cornison sia larga pie tre; il sporto sia de pie doi mancho quarta una..

Item el ditto Maestro Francesco se obliga tutta la piera che anderà in questa opera farla di piera de ruvigno della meglior che se lavora, tutto a sue spese fatta de bancho da grosso et condutta fin in lo Cimiterio della ditta Chiesa appresso al campanil, precio de lire dodese al pie, dandogli el Rev. Capitolo avanti tratto

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

ducati 140, el restante, mesurada che sia l'opera et fatto
conto con lui, gli sia essborsato di contadi incontinente. Et li
prefati Signori Canonici et Capitolo si obliga a dare a M.° Francesco
tutte le piere che li fa de bisogno per il friso, di quelle piere che
sono in lo Cimiterio et a torno, segondo la promessa fatagli per
el ditto M. Stephano.

(CL.

Item ditto Capitolo sia obligato a trovargli li carri con li animali
a far condur la piera dalla riva delle fornase dove sarà scar-
gata fin in lo Cimiterio et dargli tutti li legni che bisognerano
a far palanga et a discargar.

Item el prefato Capitolo sia obligado a far le spese de bocha a esso
M.° Francesco et a homini sei appresso, da poi scargata la piera
in terra fin tanto sarà condutta in Cimiterio.

Item che el ditto M.° Francesco ~~sia obligado a dar sigurtà al Rev.~~ debbi dar al Reverendo
Capitolo ~~con questo che el ditto M.° Francesco~~ quatro pezi de architravo lavorato conduti in lo Cimiterio
per lo battisterio, pagandogli la condutura, con questo che el ditto
M.° Francesco sia obligato a dar sigurtà al Rev. Capitolo dentro de
Venetia et similiter esso Rev. Capitolo debbi dar sigurtà al ditto
M.° Francesco dentro in Venetia et questo per caution, fermezza et osser-
vation de tutte le cose soprascritte et ulterius le ditte parte una al altra
ad invicem promessono de osservar tutto quello è contenuto in lo pre-
sente instrumento, acordo et conventione sotto obligation de tutti
li soi beni stabili, mobili, presenti et futuri.

Acta fuerunt hec presentibus Ven. D. presb. Laurentio de Sagliono man-
sionario, M.° Johanne de Bucriis campanario ditte Eccl. [illegible]
testibus

Dalib. Capit. August. Vol. VII pag. 74. Arch. Capit. Udine

[illegible] in Roma, Tip. dell'[illegible]

Capsa secunda rubea

Reliquię S. Sigismundi regis et martiris

Tertia capsula viridi

Reliquię S. Anastasię virginis et martiris cum eius capite.

In secundo latere dextro.

Primus ordo capsa alba.

Reliquię S. Quirini martiris.

Ordo secundus in capsa rubea.

Reliquię SS. Martirum Crisentiani et sociorum eius.

Capsa alba.

Reliquię SS Martirum Hermogenis et Fortunati.

Capsa rubea

Reliquię SS. Herconis et sociorum eius martirum.

Tertius ordo. prima capsa rubea

Reliquię S. Gritogoni martiris

Capsa secunda rubea

Reliquię Sanctę Nerę martiris

Tertia capsa rubea

Reliquię S. Prothi martiris

In latere sinistro primus ordo

Capsa alba

Reliquię S. Quirini martiris iterum descripti.

Secundus ordo capsa prima alba.

Reliquię SS. Martirum septem Fratrum filiorum Sanctę Felicitatis.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Rimandato in Roma, Tip. dell'Opinione

Cappa secunda alba

Reliquię s. Felicitatis martiris

Tertia cappa alba

Reliquię SS. Martirum septem Fratrum filiorum s. Felicitatis

Tertia cappa alba

Reliquię s. Marci papę et confessoris.

Dalla *Visitatio apostolica s. Eccl. Metropolitanę aquileiensis* fol. 10. *Ms.* della Civ. Bibl. di Udine.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Stampata in Roma, Tip. dell'Opinione

XVIII

1540. 12 febbrajo. Aquileja. Inventario delle Reliquie conservate nella Chiesa patriarcale di Aquileja fatto dal Visitatore Apostolico Bartolomeo ~~conte~~ di Porcia abate di ~~[illegible]~~ Moggio.

Die 12 Februarii 1540

Auditis vesperis et completoriis ac officio defunctorum Reverendus dominus Visitator accessit ad locum Reliquiarum, accensis luminibus, cum DD. Canonicis et aliis clericis Aquileiensis Ecclesiæ, ubi aperto ferreo hostio, unus ex Mansionariis ingressus est et ostendere incepit sanctas Reliquias, quæ omnes descriptæ sunt in subscripto Inventario et continentur in sacrario condecenti, quod quidem sacrarium confectum est ex tabulis ligneis extrinsecis, ferreis laminis munitum et cratibus ferreis undique circumseptum, novem serris et totidem clavibus occlusum variis loculis et capsulis et aliis diversi generis vasibus distinctum ad commodam capacitatem Reliquiarum.

Inventarium Reliquiarum Sanctarum

Inprimis una crux magna argentea cum basi ærea inaurata in qua inest de ligno S. crucis Sanctissimi Domini nostri Jesu Christi;

Caput S. Hermachore in techa argentea cum sua basi;

Brachium S. Fortunati in techa argentea et basi;

Caput S. Laurentii martyris in techa argentea in qua inest capsula argentea cum reliquiis dicti martiris;

Brachium S. Hermachore in techa argentea cum sua basi;

Maxilla inferior S. Ursulæ in sua techa argentea et basi cum specularibus vitreis;

Imago argentea Divæ Virginis cum sua basi ærea inaurata et corona cincta unionibus (sic) et gemmis cum veste beatæ Virginis;

Tabernaculum argenteum in quo cernitur per speculare vitreum digitus S. Benedicti;

Pastorale S. Hermachore in sua techa argentea;

In capsula argentea pulchra inest alia capsula eburnea ornata argento cum multis Reliquiis.

Altare portatile in techa argentea ex opposite capute (sic) in quo includuntur multæ Reliquiæ cum suis inscriptionibus;

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
licas scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Polibrium argenteum cum duabus ampullis argenteis;
Item duę alię ampullę argenteę oblongę;
Corona argentea inaurata pro imagine Virginis;
Tabernaculum rotundum argenteum cum specularibus vitreis pro SS. Corpore Christi, ornatum gemmis adulterinis;
Decem calices argenti inaurati, inter quos unus magnus,
Undecim patenę calicum, inter quas una parvula pro chrismate;
Sigillum Capituli in sua pixide;
Duo sacculi cum multis oblationibus argenteis.

In parte anteriori ubi sunt vasa argentea.
In primo ordine
Vas christalinum cum duabus ansis in quo est sanguis multorum martirum.

Primus ordo.

Capsa prima, secunda, tertia rubeę
Reliquię Sanctorum Dei Martirum Hermachorę sancti templi Patriarchę et Fortunati eius Archidiaconi.

Secundus ordo

Capsa rubea cum duabus viridibus in rubea.
Reliquię SS. Martirum Hilarii huius sancti templi Patriarchę et Tatiani eius Archidiaconi, Felicis, Largii et Dionisii.

In secunda capsa viridi
Caput S. Agapiti martiris ac aliorum Apostolorum martirum et confessorum.

In tertia capsa viridi.
Reliquię Sanctorum Dei Virginum et Martirum Euphemię, Dorotheę, Tecle et Erasmę.

Tertius ordo capsa prima rubea

Reliquię SS. Cancii, Cantiani et Cantianillę.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta, et

(C.

Stampata in Roma, Tip. dell'Opinione

XVIII

1540. 13 febbrajo Aquileja. Inventario del Tesoro della Chiesa patriarcale di Aquileja fatto dal Visitatore apostolico Bartolomeo conte di Porcia ed Abate di Moggio.

Inventarium

omnium rerum supelectilium patriarchalis Aquileiensis ecclesie existentium tam in sacristia inferiori quam in superiori.

Die lune 13 Februarii 1540

In sacristia inferiori.

Palium amasii rubei auro contextum; alia duo palia serici rubei auro contexta; alium amasii rubei; alia duo rasi viridis cum franzeis eiusdem coloris auro contexta et cruce brocati auri; alia duo ostee viridis cum frixis rasi flavi; aliud veluti nigri cum franziis eiusdem coloris auro contextis et cruce brocati auri; aliud amasii albi auro contextum; aliud veluti violacei cum cruce aurea, aliud panni violacei cum cruce rasi rubei; aliud veluti rubei simplicis.

Pluviale cum planeta, tunicellis, stolis et manipulis panni aurei de ritio supra ritium; aliud amasii albi auro contexti cum planeta et tunicellis et stola; aliud amasii albi cum planeta, tunicellis, stolis et manipulis; aliud vetus amasii nigri cum planeta etc. cum frixis auri; aliud veluti viridis cum planeta etc. cum frixis auri; aliud amasii violacei et planeta cum frixis auri; duo pluvialia amasii rubei cum frixis aureis; alia duo samiti violacei et duo samiti albi cum frixis rasi rubei; pluviale, planeta etc. samiti flavi; tria pluvialia serici rubei cum frixis auri antiquissima; pluviale amasii albi et duo samiti violacei antiqua.

Faldistorium ferreum cum quatuor pilis rotundis de auricalco ornatum amaso albo auro contexto.

Planeta cum duabus tunicellis amasii fulvi cum frixis auri; alia cum duabus tunicellis, stolis et manipulis amasii flavi; alia et tunicelle duo veluti rubei; alia et tunicelle amasii albi; alia et tunicelle fustanei albi cum frixis rubeis antiqua; alia cum tunicellis amasii nigris; tres planete samiti violacei cum stolis et manipulis; quatuor planete eiusdem coloris.

Albe raso rubei coloris fulcite cum stolis, manipulis, amictibus et cingulis; alie tres albe raso albo cum stolis etc.; alie ~~tres~~ tres raso leonato cum stolis etc.; alie tres sameto crocei coloris fulcite cum stolis etc. alie quatuor nove; alie quatuor tele rensi veluto fulvo unionibus ornate cum amictibus similiter ornatis et cingulis.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Amictus tres telę rensi velato rubeo fulciti de ritio supra ritium;
alii tres telę velato viridi fulciti.

Capsa lignea corio cohoperta intrinsecus autem tela cum serra et clavi
in qua conservantur aulea 1) brocata pro ornamento chori exterioris

Mantilia pro altaribus n.° 52 et tobalę 26.

Corporalia cum animulis 13; purificatoria 30; bursę pro corporalibus tres
quarum una auri de ritio supra ritium.

Calices quinque cum suis pateris argenti deaurati; urceoli 12 cum una
pelvi ex auricalco.

Candelabra ex auricalco octo, ferrea decem et octo.

Cruces argenteę duo cum earum baculis desuper optime argento coho-
pertis.

Missalia bona sex et duo antiqua

Candelabra pro ceris elevationis sex et ceroferarii sex deaurati.

Liber evangeliorum desuper argento ornatum cum quibusdam figuris
Sanctorum quo loco Pacis utuntur;

Thuribulum cum navicula et cocleari argenti pulcherrimum;

Tabernaculum argenti deauratum altitudinis unius brachii cum eius luneta
argentea et cristallibus transparentibus quo utuntur in
processione sacratissimi Corporis Christi, diversis gemmis adul-
terinis ornatum ad numerum duodecim, pulcherrimum.

Situlum cum aspersorio argenti et duo ex auricalco pro aqua benedicta.

Velum serici auro contextum et recamatum longitudinis quatuor brachiorum
ad usum processionis predicte etiam pulcherrimum.

In sacristia superiori.

Umbella ad usum processioni ss. Sacramenti, panni auri cum ornamento

1) tapezzerie.

Stampato in Roma, Tip. dell'...

circum circa amasii fulvi auri fulcita et bachulis deauratis; alia umbella amasii nigri cum cruce rasi rubei auro circum circa ornata cum eius bachulis nigris aliquantulum deauratis.

Sepulchrum quo utuntur in hebdomada maiori lignis confectum, intrinsecus fustaneo nigro septum, extrinsecus autem veluto nigro cum frangiis serici et auri tectum.

Antiporta amasii violacei cum cruce et Christo unionibus ornata in medio, qua utuntur in maiori hebdomada ante hostium Sepulchri.

Vestes BB. Virginis panni auri et argenti; veluti, amasii, rasi et alterius generis serici n.° decem.

Stola, manipulus et amictus auri; aliae duae stolae, altera auri et altera amasii albi.

Mitra episcopalis auri laminis argenteis ornata; alia mitra amasci albi auro contexti; alia mitra amasii albi ornata auro, vetus.

Bursa panni auri cum corporale magno intus et animula.

Coronae Beatissimae Virginis et d. n. Jesu Christi duae argenteae; aliae tres coronae eiusdem b. Virginis et filii unionum.

Scuta argentea quae ponuntur pluvialibus in pectore n.° quinque.

Pastorale cristalli montis ornatum argento cum caligis et sandaliis episcopalibus.

Vela quatuor serici ad usum sanctorum Oleorum et alia duo nigra.

Pulvinaria falditorii novem antiqua, quorum unum panni auri.

Dalla Visitatio Apostolica S. Ecclesiae Metropolitanae Aquileiensis fol. 12.
Codice della Bibl. Civica di Udine

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
licas scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

(C.

Stampata in Roma, Tip. dell'Opinione
Anno 1885 Nozze Tami-Peretti

1573.

Ricordi di Giovanni Battista de' Signori di Strassoldo,
Nobile Udinese (1).

(Da note autografe in una Raccolta manoscritta di proverbi italiani, friulani, latini e spagnuoli. Coll. Joppi, Udine.)

Le entrate del Friuli sono una fattoria: il fatto stà a far il tutto con dignità e nobilmente, da galantuomo, cosa che pochi sanno fare oggidì!

Nota che nel Friuli i Ser hanno fatto la robba, i Messer l'hanno conservata e li Signori la dissipano per acquistar poi nome di Gastaldi.

Le cose del Friuli si rivolgono tutte in liti per non esser leggi, statuti, costituzioni, parti del Dominio ferme. E le espedizioni de' Consigli de' Veneziani ora si fanno in un modo, ora a un altro, secondo la qualità de' tempi ed i fini de' Superiori; per questo si dice che a Venezia chi ha torto spera e chi ha ragione teme. Però chi ha qualche facoltà in questo paese, s'armi di continuo di valore e di buona pazienza per difenderla e conservarla potendo, ed attenda, poichè non si può fare che non si perda o dissperda di quella ogn'anno, almeno sempre ad acquistarne qualche poca di nuova con quella forma di comprare che paia il meglio ed avvertisca che i beni di questa Patria sono per lo più condizionati, perchè il comprar in essa è un arrischiar i danari ed un acquistar liti e travagli chi non lo fa più che cauto.

I dispareri che sono tra la Patria e la Città (di Udine) danno cagione che non sia rimedio, quantunque ognuno tenta di queste miserie.

Chi può, faccia contiuare spesso li suoi terreni e rinnovar le affittazioni, che è non solo utile ma necessario nei tempi presenti.

Quasi in ogni azione si metta di mezzo una notte.

La liberalità non ha fondo. Si abbia cura della robba e si dispensi di modo che la famiglia possa durare a lungo, avendo innanzi gli occhi che li beni e le rendite del Friuli sono poco stabili e favinose nelle famiglie.

---

(1) Lo Strassoldo nacque al cominciare del secolo XVI in Udine dal Nobile Aurelio e dalla Gentildonna Anna di Albertino di Colloredo. Visse attendendo alle cose domestiche e morì in patria il 10 marzo 1583.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Solo quei beni durano che sono stati donati dai Patriarchi (d'Aquileja) antichi, dalli Conti di Gorizia e da questi nostri Signori (Veneziani) o comprati da loro. E da questo nasce che si trovano poche famiglie Nobili che sian ricche.

(C. Chi vuol esser buon Padre di famiglia, non bisogna che gli pesi la penna.

Non consentite di lasciarvi praticare frati ne preti troppo per casa, ma tenete amicizia seco lontana.

Avendo voi, siccome avete, beni che paghino alcun censo ad alcuno, avvertite di far che in ogni modo sien pagati tali censi dai vostri massari senza lasciar patto alcuno e consentir che vi vengano in casa per avertli da pagar poi voi, perché non si però fare la più perniciosa cosa, quale torno a replicarlo che debbiate tener sempre questo avviso e questa regola, avvertendo con diligenza che essi massari paghino prima questo che ogni altra cosa. Il buono sarebbe che un solo pagasse tutti gl'incarichi ed il miglior massaro che fusse, però non mancarete di mettere in esecuzione questo ricordo, che sarà cagione di far mille buoni effetti e importantissimi. Hovvi dato questo ricordo perché la villa di Seveiano, nella quale io vorrei che attendeste più che in alcun altro loco ad investire siccome io ho dato un poco di principio, soggiace a questa condizione qual è certo molto cattiva e molto mala: ma con tal modo se gli leva assai di tal qualità non buona.

Fate due terzi di robba e uno di riputazione.

Avvertite come misurate la vostra robba nello spenderla, perché si dice che si viene poveri sette anni innanzi che uno se ne accorga e se ne avveda.

Avvertite di accarezzar sempre li vostri massari e farli del bene

che non sarà cosa perduta.

Non fabbricate per sin tanto che voi non avete trent'anni, ma più presto avendo bisogno di casa qui in Udine, compratene una fatta, che l'aver una casa che sia vostra sempre vi loderò, però commoda e non più oltre che quasi alla necessità, come sarebbe a dire una quale è questa che al presente io abito del Signor Federico Colloredo mi pare; proporzionatissima alle entrate del Friuli e ciò che fusse di più a me parrebbe superfluo. Io parlo secondo l'uso di adesso, perciocchè potrebbe venir tal tempo che sarebbe anco poco conveniente, perchè siccome degli abiti ora si spende più che non si spendea una volta, così potrebbe essere che a qualche tempo si fabbricasse più alla grande e con più spesa che non si fa ora

Della spesa ed entrata della tua casa.

Fa che in la tua casa la entrata e la spesa sempre siano in eguale, per un caso di disgrazia che ti venisse si potrebbe distruggere il tuo stato.

La casa di uomo negligente è ruinosa: negligente non è che chi non si governa bene in la casa sua.

Ancora fa tu di essere il primo a levare ed l'ultimo ad andare a dormire.

E' grande provvidenza a veder spesso quelle cose che sono tue, in che modo stanno e provvedervi.

Considera il cibo e nutricamento delli animali tuoi che portano fame e non sanno domandare.

Nozze di grande spesa, sono di grande danno senza onore:

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et

Spese per onore di dignitadi, sono onorevoli.

Spesa per giovare è ragionevole.

Spesa per giovare alli ingrati, disconoscenti e prodighi, è perduta.

Dell'esser goloso.

Pasci la tua famiglia di grossi cibi e non dilicati:

Chi è goloso quasi morirebbe anziché mutar la sua usanza.

Pasci la tua famiglia in le Feste solenni abondantemente.

Dell'avarizia

Che cosa è Avarizia? è timore di povertade vivendo sempre in pover=
tade.

L'uomo liberale vive drittamente non perdendo le ricchezze, anzi ristor=
vandole alli altri. Ed è meglio riservarle alli altri che perderle in se
medesimi.

Se tu hai abbondanza di biade, non amare carestia, perché tu desideri
esser omicida de' poveri.

Vendi la biada alli vicini tuoi per minor prezzo che alli altri.

Vendi la biada ancor piuttosto alli inimici che alli strani, perché non
sempre si vince l'inimico col coltello, ma spesse volte col servigio.

Delli inimici.

Se tu hai un inimico, non avere conversazione con chi tu non conosci.

Pensa spesse volte le vie del tuo inimico, se tu non ti assicuri e se tu non
pensi a lui, ti metti in pericolo.

Del vestirsi.

Nota che il vestimento è di gran spesa ed è una prova di poco sapere.

Studia di piacere alli tuoi vicini, di bontade e non di vestimenti:
Se tu consiglierai il tuo amico, non cercare di piacere a lui ma alla ragione.
Famiglio che sempre lusinga il tuo parlare e li tuoi costumi, caccialo via.
Se tu vuoi edificare, fà che la necessitade t'induca e non la volontà:
Il desiderio dell'edificare, cresce sempre più.
Meglio è ben a portare gran fame che vendere il patrimonio.
È meglio ancora a vendere che mettersi sotto l'usura.
Disponi delle cose tue mentre sei sano, perchè spesse volte la malattia si aggrava e non si può far testamento.

Fuggite o posteri le vane precedenze con le diaboliche questioni d'ogni sorte. Pigliatene l'esempio dalle principali Famiglie di questa Città e Patria, le quali in ispazio di 15 anni sono ite buona parte in ruina e sono rimaste conquassate: imperocchè per queste due furie infernali si perde la robba, la grazia del suo Principe e quella di Dio e finalmente la vita per acquistar nulla.

Questa Città è composta di più qualità di persone, però bisogna abbracciar tutti ed onorarli secondo il grado loro, perchè chi sà essere, vivendo civilmente ed essendo a tempo umano e cortese, sarà sempre onorato sopra gli altri. La Città è popolaresca e chi vuol mantenerla in pace ed in quiete, bisogna operare che gli uffici ed onori siano participati con tutti i gradi delle persone come per l'addietro si ha osservato e si tenga ognuno nei suoi termini. Hoc fac et vives.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus quatenus ad praedicta et

(4.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta, et

Die 18 Aprilis 1693

Cum clare manifestaque constet Emo ac Rmo D. Johanni Cardli. Delphino Patchę Aquilejens. quod per tempus immemorabile Officia Ss. Christi Martyrum ac Virg. Agapę et Sociar., Ciriacę et Musę, Ss. Mart. Chrisantiani et Socior. Prothi, Hermogenis et Fortunati in Dioec. Aquilejens. semper in usu habita ac recitata fuerint, licet eorum nomina in Martyrologio Romo. descripta non reperiantur, et constito Eminentię Suę, quod eorum Corpora seu Reliquię insignes in Ecclia Metropolitana Aquileiens. existant ac venerentur, censuit Eminentia Sua recitationem Officiorum prędictor. Ss. Xti Martyrum ac Virg. posse continuari, attentis maxime literis Illmi. D. Bernardini Inghirami S. R. Congreg. Secrii dat. Romę die 28 Martii prox. pręter., necnon D. Antonii Civennij Romę degentis et Romanam Curiam servien. datis pariter Romę die 4 curr. mensis Aprilis quas ad perpetuam rei memoriam jussit in actis conservari, mandando, ut quemadmodum hactenus in Calendario Dioecesano Offa. pręda. descripta fuerunt, ita in imposterum describantur, et Ita - In quorum etc.

Johannes Card. Delphinus Patha Aquilej.

gerimus in his et aliis in Domino fiduciam specialem, per Aposto-
lica scripta committimus et mandamus, quatenus ad predicta et